

131

no 95.
antiquary

131

S

no 95
antiquary

A

121.

151

no para fin de un p...
en un...

que para gracia p...
de los...

[Handwritten signature]

f...
H...
...
...
...

Costumbres y Condiciones de los Indios.

[Handwritten signature]

[Faint, mostly illegible handwritten text in cursive script, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

Combed y Colores de la...

[Faint handwritten signature or initials, possibly 'M. D. ...']

*Ratio Testimonialis eorū
que dicenda sunt*

*Si in verū humanarū dubijs maiori experientia
fides adhibetur potior nulli minore mihi de
conditione et ritu turchorū loquētū fidē debe
re censeo qui eorū truculentissimę captivitatē
et horrendę persecutionis ꝑ integros viginti an
nos: terribiles tempestatū spiritualium turbines
et immensa picula corporis et aīę ꝑtulit. Et ut
posse evadere precipue piculū aīę et conservare
fidē octo solempnes fugas peregi, quarū quelibet
hominē nō solū in ꝑturbationē duceret, verū
etiā in desperationis foveam duceret sufficiens
materia existere potuisset. Quater quoq; post
fugā precio redemptus septies pecunia venditus et
tandē emptus fui. Preterea in tantū conversatio
nis eorū consortio astrictus fui, ut maternā linguā
oblitus, eorū barbarice ꝑlecomatū loquela ad plerū*

eruditus nec nō literatus eorū tam extranee et p-
uerse nō mediocriter instructus, adeo ut sacerdos
eorū unus de maioribus, ad bñeficiū ecclesie sue,
nō modicis redditibus dotatū, quod ipse mihi ob-
tulit me sufficientē et idoneū extimaret. Porro
religiosorū eorū moribus et ritū sic me cōformari,
ut sermonū spiritualiū quibus ipi in collationibz
suis et propositionibus populi utunt, tantā habe-
rē exp̄ientiam et copiam, tam in scriptis q̄ in
mente, ut nō solū vicini nri qui me frequenter
audiebant in suis congregationibus, uerumetiam
de alijs locis me audire proponēbantē desiderabāt.
ipsorū quoq̄ religiosorū plurimi quos populo pro-
ponerent a me didicer̄ sermones. Deniqz dñō meo
ita carus etiam, ut sepius in colloquutione pluriū
plus q̄ filiū suū quē unicū habebat, me dilige-
re assereret. Et propter hoc post adeptā liber-
tatē, promissionibus et precibus me om̄ibus mo-
dis retinerē acceptabat, verū q̄ sciebat me

ualde auidū ad addiscēdū lras, p̄ excusationē
 qua me finxi ad studiū ir̄ et r̄uertī, deceptus
 me dimisit, nō tñ sine totius familie sue d̄sola
 tione, rogans et p̄ nomē dei et machometi me
 adiuvans ut quoties r̄dirē. Et forte adhuc
 me r̄uersurū a studio expectat, ut uidelicet d̄
 meo sacerdotio, et sui desiderij impletione duplex
 sibi gaudiū, qđ multū optauerat accrescat. Demū
 in fine qđ ualde paucis contingerē p̄t ductus in
 illā captiuitatē, cū lrā imperiali auctoritate cōfecta,
 et autenticoꝝ testiū, solempni uallata testimonio,
 deo mihi adiutoriū prestante et misericordiā, nō
 solū illius durissimę captiuitatis nexibus solutus,
 uerū etiā illius cruentissimę sectę diabolica infe
 ctione absolutus, liber exiui.

Detur igit̄ maioris exp̄ientię testimoniū eui
 demq; ratio, et ego meū postpositis, suis assercio
 nibus indubitanter cum ceteris fidem adhibe
 bo

incipit prohemium in tractatu d moribus
conditionibus et nequitia Turchorum

humaniſſima pſecutionū genera, nō tā humana
q̄ diabolica, tribulationes anguſtias et terrores no
uiſſimorū temporū, quę humano generi futura p̄
dicta ſūt, et adhuc quotidie annunciant in ſe
rie tā noui q̄ ueteris teſtamēti, in horrendis
draconū et beſtiarū figuris et ſtupēdis cœlorū
et elemētōrū motibus, et celeſtium ſpirituū tā
in ſolitū actibus et geſtibus, hac tenus in codici
bus legebamus. Nunc aut nō multis exempla
ribus opus ē, cū manifeſtis experiētijs luceclarij
docemur ea in foribus nr̄is adeſſe et ceruicibus
nr̄is inceſſant et indubitant incubē. Vel for
te nō uidemus illā cruentiſſimā beluam, ini
micū crucis ꝛ, draconē crudeliſſimū, ſec̄tā dico
et cateruā turchorū infedeliſſimorū, demolitū
cunctis partibus orientalibus, et afflatu ſuo popu
li chriſtiani multitudiē infinita, ueneno ſuę in
fidelitatis infecta, ſinibus italię aprōinquare,
et ad ruinaē romane eccleſię quā ſolā dēliquere

totis viribus inhyare. O quis nō doleat sup tot et
 tantarū aīamorp morte, quas quotidie apertis
 faucibus insatiabiliter deuorat et sup damnatio-
 nis heredes facit. O p̄uiciosa et crudelis nimis
 persecutio. O a seculis inauditū scelus. Nō em̄ i
 corpora sicut ceteri p̄secutores sed in aīas seuit et
 dū corpora exterius fouendo sub pietatis spē nō
 occidit, interius fidē auferendo aīas sua diabolica
 astutia occider̄ intēdit. Huius rei testimonium in-
 numerabilis multitudo fidelium eē p̄t, quorū mul-
 ti promptissimi eēt pro fide x̄p̄i et suarū anima-
 rū salute in fide christi mori quos tū cōseruā-
 do a morte corporali et ductos in captiuitate, suc-
 cessu temporis suo infectos ueneno fidē x̄p̄i tur-
 piter abnegare facit. Huius rei ueritatē et i
 me ipō exptus didici, q̄ cū multo mentis gaudio
 expectabā mortē pro fide x̄p̄i subire, et tū ut
 inferius declarabo de igne seminiuus extractus et
 uite redditus p̄ successū temporis detentus in
 manibus eorū ueneno erroris eorū quasi infe

Et tu, d' fide ꝛ nō modicū dubitavi, et nisi mi-
sericordia dei mihi affuisset et me custodisset,
turpiter eam negasse, igitur meꝝ intencionis in hoc
tractatu ꝛ ea que d' actibus conditionibus mo-
ribus et negotijs turchorū (experientia me docuit)
memoriꝝ et scriptis recomēdare, ut si secunda
vice, qđ deus auertat, licet adhuc satis timeā,
me iā serē in manibus eorū incidere contingat,
ab eorū erroribus, melius qđ iuuenis feci, me
custodire ualeam. Et credo qđ multū utilita-
tis possit conferre, si unusq; fidelium istis tem-
poribus talia audire ꝛ tūdere legere conaretur,
eo qđ sicut liqde constat, multi imo innume-
rabiles christiani, fidē ꝛ abnegant, ignoran-
tes imo nō credentes ea que de eorū astutia di-
cuntur, donec illaqueati doceantur experientia qđ
prius intelligē neglexerūt

incipit Prologus

Nunc autē meꝝ infelicitatis hystoriā prepo

A

vere uolo, quo us et quā captus fui a turcis et
ductus in eorū captiuitatē, ut ex his etiā, illis
que dicturus sū unusquisq; certius fidē faciat
dū me nō fabulas seu ficticia sed exptā in
me ipō ueritatē narrare simpliciter deprehē
derit. Vñ cū anno dñi M cccc xxxvi in
obitu impatoris Romanorū Sigismūdi, ma
gna inter ungaros et alamanos exorta fuisset
dissensio d' faciēdo Rege, eo q; impator legit
imū successorē nō reliquisset. Turcus Magnus
q; uocabat̄ Murat beg, p̄r illius q; nūc regnat
Mechemet beg, in graui exercitus multitudinis par
tes illas intrauit, dicebat̄ eū habuisse tricentū
mille eqū, ea intētrione ut totā ungaria uā
staret, q̄ et fecisset nisi cuiusdā fluij in
undatio, deo sic disponente sibi impedimēto fu
isset. Illa itaq; intētrione frus fratus direxit acie
ad prouincia ultramōtana que septē castra nomi

na tur, et oia sibi occurrentia crudeliter deuasta
uit et demolitus ē nullo sibi impedimētū dante
Ea tempestate ego iuuenis xv ut xvi annorū
eiusdē provincie anno precedenti recesserā
ā loco natiuitatis meę, et uenerā in quāda ca
stelli seu ciuitate alā nomine Schebesth se
cundū uugaros, in tentuico uero ur̄sem
bag studendi gratia. Quę qdē ciuitas tunc e
rat satis populosa nō tñ multū bñe munita
ad quā tū Turcus uenisset et positis castris
expugnare cepisset, dux Valachorū q cū Turco
uenerat, propter antiquā quā prius contraxe
rat cū ciuibus ipsius ciuitatis amicitia, uenit
ad murū et sedata pugna uocatis ciuibus psu
asit ut suis consilijs cōsentirēt et cū Turco nō
pugnaret, eo q nequāq ciuitatis munitio es
set sufficiens ad resistendū. Hoc igr fuit ei
ius consiliū ut Ciuitatē Turco tū pace daret
et ipē a Turco impetrarū uellet, q maiores C

uitatis usq; ad terrā suā secū duceret et po-
 sset qm placeret eis recedere ut etiā stare pos-
 sent reliquū uero uulgus sine alicuius rerū ut
 psonę detrimētō turcus in terrā suā duceret et ibi
 data ipsis terra ad possidēdū deinde ad placitū
 recedere ut habitār in opurentitate temporis i
 pace posset. Quę omnia ut promiserat impleta
 uidimus. impetrata igr cū hoc pacto inducia usq;
 in cras finū ut unusq; se posset disponer cū reb; et
 familia cū pace exituri. qdā vir nobilis cū fra-
 tresuo equę strenuo uiro q; prius fuerat castella-
 nus et cū turcis multū conflixerat huiusmodi
 consilio et pacto nequaq; accescens, dixit se prig-
 cētes uelle mori q; se et uxore et filios in ma-
 nus turchoro traderi psuasit et q; pluribus alijs
 et electa una de turribus introuit et p totam
 illā noctē arma et uictualia inuulit et for-
 titer muniuit. Cum his igr et ego turrim iu-

mihi et expectabam cum magno desiderio magis
mortem quam vitam facto itaque mane Turcus ma-
gnus in propria persona ad portam Civitatis venit
et omnes exeuntes unumquemque cum familia sua iussit
sibi et deputatis custodibus in terram suam duci sine
aliquo reo ut personam nocuissent. Cuius quoque et
maiores duci Valachorum eodem modo ducendos in
sua terra concessit. Cum igitur uniuersus exerci-
tus eius de hac preda nullam partem habere potuis-
set, cum maximo impetu et intollerabili furia una-
niter ad turrem in qua erant spe aliquid lucranda
cucurrerunt. Quanta autem et qualis hec fuisset
tempestas nulla lingua sufficeret exprimere.
Tanta erat densitas sagittarum et lapidum, quod den-
sitate pluuie ut grandinis excedere uideretur.
Tantus erat clamor pugnantium et fragor armorum
et strepitus curruum, ut caelum et terra concuti
uideretur in momento. Et quia turris multum decli-
uis erat immediate cecidit sagittis et lapidibus
contrita, propter fortitudinem tamen murorum nequaquam

6
potuerūt p̄ualere. Cū igr̄ iā tardior eēt hora, ut
p̄tea sol declinatq; post meridie et nihil profecis-
sent, invito consilio alij pugnancibus alij ad de-
fendendū ligna cucurrerūt et struē lignorū quasi
ip̄i turri equauerūt. Submisso igr̄ igne nos quasi
sicut aqua decoquunt panes in furno d̄coxerūt
Et iā q̄si omnibus mortuis cū uidisset amplius ne-
minē in turri moueri, diū trahentes ignē irruerūt
p̄ hostiā et si forte aliquos semivivos inuenissent
refocillatos extraxerūt, me quoq; eodē mō extra
hōtes mercatoribus uenditū tradiderūt, q̄ me cū ce-
teris captiuis positi i cathena transito danubio usq;
in aduenopolē ubi ē sedes ipsius Turci magni deduxerūt.
De āno d̄e d̄ni predicto usq; ad annū d̄ni m̄.
cccc lviij. inclusiuo illius durissimę captiuitatis gra-
uissima onera et intollerabiles angustias, nō sine cor-
poris et aū̄ piculo sustinui, et tandem deo auxiliante
ut infra declarabo liberatus sum.

Quomō primo Turci terrā et regiōnē
orientalē inegūt possiderē et inhabitare

Primū Capitulu

Temporibus quibus deus sicut bonus pater sollicitus pro
filijs disposuit preparavit flagellum ad eos excessu
corrigendos ipso providente et a meritis christia
norum exigentibus. Soldanus magnus egressus de
plaga meridiana processit contra orientem et obti
nuit omnem regionem et munitionem usque ad mare
Cum igitur vidisset terram spaciosam et multam aptam
ad inhabitandum divisit eam in septem partes et
dimisit ibi septem a principibus suis. unicuique
partem unam commendavit et tradidit iure here
ditario possidendam. Quos primus habebat no
me Othmanbeg secundus Ermenbeg tertius
germenbeg quartus izarchanbeg quintus Aij
dinbeg sextus Meteshebeg septimus Karama
beg. Cum igitur procedente tempore unusquisque ter
ram suam incolere gubernaret et in pace possi
deret, ille qui vocabatur Othmanbeg incipit terram
suam et fines eius dilatar et eius qui vocata cum erat
a parte orientis terram invadere. Cum cum ille res
isteri non posset relicta terra fugit et ad illum qui
Karamanbeg dicitur se contulit. Igitur Othmanbeg

7
Istius terra obtenta, conuertit se ad inuadendū ter-
rā illius quā iuxta eū erat. ex alio laterē et eo prio-
ris mō expulso, transijt ad tertiū et ad quartū
et quētū et sic omniū aliorū terrā ipse solus obtinuit
excepto solo illius q̄ Hamābeg dictus ē, et hoc
ideo q̄ isti q̄ a facie eius fugerāt. eidē auxilio e-
rāt, et etiā q̄ terra ipsius multū ad expugnandū
difficilis erat, tā etiā, ut magis credendū ē, deo sic
placuit. Sicut em̄ olim in deserto aliquas gentes in-
uictas dimisit in quibus exercebat israel. sic et illi
facere uoluit. Nam usq̄ in hodiernū diē inuictus
p̄senerat et multas insidias et obstacula ei prebet,
nisi em̄ cū eo pacē habuerit, nequāq̄ se audet cōtra a-
liū ad bellū mouere. Et si fecerit, imediate ille terras
suas inuadit. Ter em̄ me adhuc ibi existente de-
scendit et illius terrā inuasit et multa vastauit cō-
bussit et diripuit. Ille et contra eū pluries ascendit,
et tū modicā profecit. Una em̄ uice cū tanta furia
et indignatione ad eū exterminandū cū maxima
multitudine exercitus perrexit, inter quos ut di-

8
cebat erant viginti milia pedum portantes securas et
alia instrumenta ea intentione ut terram illius penitus
euerteret in celsis arboribus et vineis ita qd amplius
inhabitari non posset. Et tunc reuersus composita pace
omnia intacta reliquit. Quod ex hoc potest haberi certa
coniectura et esse prouerbiū habet inter eos qd si
karamā manebit in eternū ille igitur othman
beg et posteri eius qd ab eo nomen accepit et ot
hman ogliducti sui. filij othman usq; hodie est rex
et dominus totius turcie et in tantū profecit et quo
tidie profecit ut non solum in oriente uerū etiā in
occidente iam eius timor habeat. Et ipse licet
tartarus magnus a orientālibus procedens se
mel superius ut solitus erat dominus meus nauarū ^{inuenit}
qd adhuc ultra marē non abrimerat et ideo non
habebat potentia resistendi. tū istis temporibus
tantū est potētis ut eo potētior non inueniat nec
audiat in orientali plaga. Ceterū omne regnū
ultramarinū adhuc usq; hodie in septē regio
nes diuisū uocabulis ~~ipso~~ inhabitatoꝝ nūcupat
scilicet othmāeli Ermeneli germeneli zarcha

8
meli. aydingeli. methes. theli. karamaceli

Quo multiplicata est secta Turchorum et
quo hoc nomen Turcus accepit

Secundum Capitulum

Secta autem Turchorum licet a lege Machometi ini-
tium habuerit in ueraciter credit a lege & more
mentum suscepisse et ad tanta multitudinem sicut nunc
est peruenisse. Unde sicut dictum est cum Sarraceni ut
Machometis te incepisset Karos persequi et terras
eorum occupare multi ex Karis uolentes declinare
persecutionem eorum se ipsos eis sponte tradiderunt et
hoc patet quia adhuc usque hodie multa Castellum
et oppida sunt in Turcia & illis antiquis grecis
sub domino Turci qui se tunc sponte tradiderunt et
ideo intacta permanserunt. Unde factum est ut ipsi Ka-
ri eis auxilio fierent ad persequendos ceteros Karos
et sic eorum culpa cepit crescere propter censuras
ecclesiasticas quas non timebant incurvere. Et quia
ipsi Kari erat incepit sub quadam pietatis specie
Karos diuictis parceret et eos in seruos et ancillas

cepit

sibi retinere. et ex tunc incepit illa impia auidi-
tas possidendi seruos et ancillas que usq; hodie
in ipsa secta p̄durat. Tandē illius fictę pietatis
culpa in tm̄ excreuit ut malitia x̄anorū in p̄-
sequendis ceteris x̄anorū excederet malitiā infi-
deliū. et in hoc corpore magistrī fierent et preclari p̄lati
et in culpa discipulos haberent quos ad p̄cedū
animas magistrōs ipsi habuerāt. Et ex tunc
intrauit ille nouus et spiritus spiritualis Macho-
metus nūcius anti x̄i. et cepunt iā nō sarraceni
sed theurci. i. sp̄uales nomē habere eo q̄ in at-
trahendis x̄anis ad suā malitiā et auertendis
a fide x̄i et societate ecclē quasi sup̄ naturale
uiderēt habere efficaciam. Cum igr̄eca eos cor-
rigerē p̄ publicas censuras decreuisset ipsi cul-
pā suā excusarē et se ipsos iustificarē ducētes se ee ceperūt
q̄ in hoc multū seruire eo q̄ x̄anos ab incursu
sarracenorū iustodirēt. Et tūc addita ē eis secūda
malitia scilicet ficta humilitas et sui ipsius sub
sp̄e humilitatis contra ecclēsiā erectio, cuius pre-
miū ē exterior apparētia in moribus et exē-

plavitas simulata et religione ficta ostentatio et
 ex hoc ypocritismo et re sibi non imerito uendi
 cauere. Cum igitur procedente tempore crescente cul
 pa eorum et malitia ecclesia eos uideret obstinatos
 brachio seculari armata contra eos processit sed ipsi
 non cognoscentes sed defendentes culpam suam ecclesiam
 publice resistere et hinc contra ecclesiam uictoria
 terras sanctorum inuasere et more tyrannico om
 nia denique fontes tam ueritate obstruere. Et ex
 tunc hostes ecclesie et inimici dei facti ab unita
 te ecclesie diuisi ipsi humani generis inimico se
 subdidere. Cuius tamen auxilio et potentia frotri
 etiam uirtutibus et falsis miraculis clauere capiunt
 ut scilicet premium suae desperationis consequantur et in ob
 stinatione omnium malorum confirmati citius et facilius
 uoluerunt impio diaboli parere et ad eius libitum auar
 patione operari et ex hoc sancti spiritus etiam tertium
 nomen acciperent ut scilicet iohannes uocarentur et esset
 Sed quod tale fuisset secundum fundamentum huius sectae ap
 paret in figura apoclypsis ubi ultima persecutionis

...

forma ponit sub figura bestie ascendens a terra
habetis duo cornua similia aqni et loquetis sicut
draco ista em bestia ascendit de terra quia
a soliditate et firmitate catholice fidei orta duo
cornua similia aqni malitia inuidie sub spe
prietatis et neqnia superbie sub spe humilitatis
et obedientie cōsecuta loquitur sicut draco qn opa
falsorū miraculorū uirtute diabolica facere se
ostendit Nūc dnm uide qualiter eccēa cōx
p omnia similitudinē tenet eccēz & licet primato peruerso
modo illa em pro fundamentō suo habet opus
sanctissimę trinitatis vnicuiq; psonę propriū
attribuens Nā flatūra ecclesiastica ē opus
trinitatis attributū patri Exemplaritas que per
incarnationē et obedientiā fuit ē opus trini-
tatis attributū filio miraculose ad opatio est
opus trinitatis attributū spūi sancto Ad hec
tria oīa reducūt que ad salutē aīę p̄tinent
ad ista etiā tria que a principio eccēz cōx
supra diximus reducūtur oīa que a necessitate
sūt ad damnationē totius hoī

comorari cum feris donec transierit indignatio ista
 hec ille. Certe credo quod sicut tempore moe incredulos
 aquae diluuij repente occupauerunt, sic istis temporibus
 faciet incautos magna uindicta et uniuersalis
 indignatio diuina inueniabilis et sempiterna. Ista
 quoque extrema necessitate saluator in euangelio docet
 declinare et fugere dicens Nolite timere eos qui occi-
 dunt corpus et cetera et sequitur Time eum qui postquam
 occiderit habet potestatem mittere in gehenam. et dicit
 notant postquam occiderit non determinans Non enim illa
 persecutio occidit modo humano sed diabolico. Cuius enim
 modus occidendi est corpus et animam ab inuicem sepa-
 rare inhumanius at imo diabolicus est animam occidere
 et ad inficiendum alios suo fetore. Quasi cadaver putridum est
 in corpore uiuio sepelire. Sicut enim telerius exterior ex-
 plaritas uirtutis ad profectum animae est bonus odor christi
 aut sancti in corpore degentis. Sic uinosa reprobus si
 mulatio uirtutis exterior ad decipiendum animas est fetor
 aut mortuus in corpore uiuio existens. hae sunt sepul-
 chra dealbata quorum fetor infidelitatis totum orientem

infect et nūc se incipit transfūderē in occidentē
sed terribile ē ualde qđ sequitur habet potestātē
mittere in gehēnā O inaudita malitia O neq
tia excedens om̄e diaboli astutiā Quis em̄ cre
deret diabolu posse cogere ad faciendū malū. *Homines*
ista tñ malitiosa secta nō cū uolentia sed longa
temporis cōsuetudine uolūtatis libertatē aufert
animi firmitatē frangit cordis cōstantiā deuicit
et ī tantā cecitatē pducit rationē hominis ut
fidē pro qua prius erat paratus mori postea in
fectus et demētus turpiter negarē cogatur Quis
huius potestatis malitiā ualet euadere tamē
em̄ ē uehementis et crudelitatis ut aīa in cor
pore existente utrūq; hominē occidat et mittat
ī gehēnam Quō em̄ uiuere dicendus ē qđ toties
mortis piculo expositus aut pecunijs uidijs, to
tius sui iuris proprietate amisit aut quō uiuere
dicendus ē qđ mortē toties desiderauit et quāsiuit
Certe si mihi credit ex pto tot mortibus interij
quot inter Turchos dies uixi sed nō satis dixi
si em̄ ouis ī manibus lupi uiuēt p̄ horā nō p̄t

85.
inter quos e solū inimicitia naturalis. quō Xang
in manibus Turci uiuere p̄t inter quos ē i
micitia sup̄naturalis ut spiritalis. Hoc ma
lū p̄suadeo unicuiq; Xano quātū possibile ē
declinare. Ab hoc fetore unūquēq; fidelē longe
eū cōsulo. tanta em̄ ē eius inēfio ut ad intima
cordis penetret. nec etiā ipsius aū p̄cordia nō i
fecta derelinquat

Quō differūt inter se persecutio
corpore et persecutio animarū

Capitulū Quartū

U+ at̄ uideamus quō differāt ecce prima p̄seca
tio et ista ultima nō inēgrue applicari p̄t figura
apok. xij, ibi em̄ fit mētio d̄ duabus bestijs quarū
prima d̄ mari ascēdisse dicitur. altera d̄ terra Et
illius que de mari ascēdit terribelis qdē aspectus
nō tū terribilis d̄scribit̄ in facto Sed illa que de
terra licet nō terribili multū in aspectū tū mul
tū terribili in facto d̄scribitur Et q̄ sicut eul.

divinus

divinus dupliciter considerat scilicet accidentaliter et essentialiter, sic ad eius persecutionem duplex modus persequendi necessarius fuit, sicut in his duabus bestijs patet. Igitur primo cultus veri dei impugnatus ab idolatria in accidentalibus, et ideo omnia de prima bestia scripta ad exteriora pertinet. Consistit enim cultus divinus accidentaliter in compositione honorabili more, in humilitate et paupertate continentia castitate, frugalitate sobrietate pietate vigilijs et orationibus, oblationibus, sacrificijs, elemosinis, peregrinationibus, ecclesiarum visitationibus, ecclesiarum edificationibus custodijs et his similibus que corporaliter exercentur. Contra talia arma vitiose gentilitas cum exteriori et mali apparatus vni in prima bestia describitur decem cornua cum decem dyadematis et septem capita cum nominibus blasphemiarum in quibus decem cornibus potest designari omnis potentia que consistit in rebus terrenis accipiendis gubernandis dispensandis expediendis custodiendis cum omni sufficientia que ad hoc pertinet. Per dyadematis

Fuit

62
demata eorum efficacia in omni pompa et gloria et
ornatu quam consecuti fuerant Romani gentiles
in dominio totius orbis accipi potest. Per septem ca-
pita non incongrue omni sapientia industria pru-
dentia astutia qua pollebant ad subiciendum sibi
populum et regendum designari potest. Nomina autem
blasphemiarum quod aliud nisi patrocinium adiutorium et
favor quem habebant a demonibus quos colebant super
malitijs contra ecclesiam perpetrandis dici possunt
Et sic breuiter in istius bestie figura continetur omnis
illius primae persecutionis malitia contra ecclesiam
ad euacuandum cultum dei. Sed hoc quod dicitur de ca-
pite quasi occiso cuius plaga mortis curata est
significat quod illius persecutionis maliciosa intentio
nequaquam effectum habuit quia dum ad euacuandum
cultum veri dei martyrum corpora inanisime
subegit supplicijs et eos varijs modis inter-
fecit non solum nihil obfuit sed quantum ad men-
tum uitae eterne amabunt et corporibus sanctorum

magnū obsequiū prestavit. Et propter hoc plaga
mortis eius curata ē, eo q̄ p̄ orationes ecclē impedi-
ta ē semendi in eā diaboli malitia et potētia ne
culpa eius ad ultimū excessū attingeret ut scilicet
inimicus dei fieret et plaga eius incurabilis
fieret q̄ tūc ecclē orōnes ei auxilio eū cō-
tra diabolu nō possent. Vñ factū ē ut gētili-
tas fidē chris̄ti demū mereveretur premiū suū
p̄secutionis accipere. Secūda aut̄ p̄secutio q̄
divini cultus essentialia impugnav̄ debuit or-
nis se sp̄ualibus munivit. Divinus em̄ cultus
essentialiter in aīa et suis potētijs consistit. Et er-
go nō imerito istius secūde bestie duo cornua
similia agni describuntur, in q̄bus simulatio vir-
tutis et sanctitatis exprimitur cōtra duas po-
tētijs aīe, et q̄ loquebat̄ sicut draco p̄ q̄d
falsoz miraculorū et virtutū opatio cōtra etiā terciā
potentiā aīe designatur. Quod aut̄ ignē de celo
descendere fecit in terrā, illud inordinatū deside-
riū supernaturaliū experientiaz, quē solet istis

temporibus invidare in mentibus simplicium et
 curiositas ad scrutandum secreta dei possumus non
 incongrue accipere. De ymagine autem et caractere
 bestiarum elementum interpretationem formare licet. Nam
 quod propter bona que facit revelationes ut visiones
 spirituales expectat ut consequatur, caractere
 bestiarum in dextera et in fronte portat. Et sicut pri
 ma persecutio totum mundum sua culpa participo fe
 cit sicut patet in Romanis quod pro totum mundum
 ydolatriam dilatauerunt, sic secunda persecutio sui
 malitiam peste quasi nemini non infectum reliquit
 Quis enim simplicium et ydiosis scitens in se aliquid
 ut modicum deuotionis non statim desiderat habere
 revelationes visiones ut scire secreta dei. Sed de
 desiderio inordinato et appetitu dignitatis ecclesi
 astice et honore quod dicitur. Est ne inueniendus a
 liquis quod sibi oblatum quocumque beneficio ecclesiasticum
 non sine omni mora et sine omni scrupulo ignorantis ut
 insufficientis immediate non acceptet. Sed de his
 quod talia tyrannice inuadunt ut pro pecunia emunt
 ut alijs illicitis modis sibi usurpare non timeat

67
nihil audeo dicere nisi hoc quod in ista figura poni
tur ut neque possit emere ut uideri nisi quod habet
carac ferre bestie quasi digito dimans trans prese
te esse statum in quo nihil reperit quod a uicio
simonis sit alienum. Sed nunc in hoc concludendum
est quod licet inter Turcos personarum non sint om
nes tamen reprobis moraliter ab eorum secte consor
tio in culpa non sunt disimulati.

De sollicitudine quam habent Turci ad
inueniendum et rapiendum christianos

Quintum Capitulum

Cum igitur sicut in precedenti capitulo dictum est ille
duas persecutiones diuise sunt imo oppositis eadem diuersis
onis, necesse est ut modis quibus exercendae sunt
diuersa et opposita existat. Primi igitur perse
cutores non multum laborabant ad inueniendos
ipos. Quia eo quod ipsi se eis ultro offerbant. Tunc
enim maioris meriti erat quod se ultro persecutoribus
offerbant quam quos ipsi deprehendebant ut que
rentes inueniebant. Persecutores uero aua
gere et declinare ad salutem necessarium esse eua
gelium docet dum eosdem significanda dicit. Ostru

dā aut nobis quē timuatis. Nō em̄ sine culpa eēt
ad p̄iculū aut se ulro exponere. Idō nūc de in-
dustria uersutia et uigilia quā inuenerūt docēte
eos inſtinctu diabolico, ad inuestigandos et ca-
piendos Xanos uicidū ē. Vñ Turcus magnus
ultra exercitū suū uniuersalē semp tenet unū
exercitū particulare xx ut xxx milia uiroz
astutissimorū magis q̄ fortū, cui p̄fuit v/
mī d̄ oibus p̄tissimis quos in suo exercitu ha-
bet. Qui quasi quidā latrūculi magis nocte q̄
die opant̄. isti nullo anno intermisso semel
ad minus ad predam exeūt. Aliqū etiā in uno
anno bis ut ter secūdū q̄ cōmoditas se offert cō-
tendūt. et hoc occulte et cū tanto silentio q̄ ui-
cini eoz nix possūt eoz recessū p̄cipere prop-
ter causā inferius dicēdā. Quorū q̄ opus totū
cū cursu p̄ficiat̄ necesse ē ut equos suos et p̄sonas
proprias cū certa industria et disciplina sciant
ad hoc abilitare et disponere ita q̄ etiā si cō-
tingat eos p̄ unā totā ebdomadā die noctūq̄
currere, nihil moleſtis ip̄ ut eq̄ eoz ex impetu

exire

illius cursus patientur. Vñ tēpore quo ipsis na
cat se ipsos et equos suos sic gubernant et nutri
unt ut bñ impiguentur et fortificent. Cū at
intendant exire añ septē ut octo dies sibi et
equis suis cū una certa disciplina potius sibi potius cibi
scilicet rēstrictione et quodā moderato exercitio
apponūt diligentia ut corpulentia tollat et
pondus corporale et sic sagina interior in
medullis remanens eos abiles et aptos ad cur
sū reddat. Et añq̄ exeant diungant se ad
uiam et locū ire ad quē tñ nō intēdūt et
hoc propter decipiendos si fuerit aliq̄ ex plo
ratores. Et nō vadūt nisi habeant unū at
duos fideles conductores q̄ vias et semitas
terre quo ituri sūt optime cognoscant. Et cū
tanto impetu et uelocitate currūt q̄ in
spacio unius noctis triū ut quattuor die
rū vias p̄transiunt et hoc idē ut si aliq̄
eos senserit nullatenus tñ eos puenir ad pro
dendū eorū aduētū possūt. De cognoscendis
equorū naturis et cōditionibus tantā habet.

industria, ut videtur suam physicam artem pitiam ad
 plenum consecuti ad unum eum unum aspectum omnes eius
 defectus et profectus et cuius sit utilitatis gratia
 et ualoris immediate discernit. Omitto autem quomodo non
 de frigore hyemis neque calore estatis neque aliquo
 incommodo aeris ut temporis curant, et quomodo non fasti-
 diunt nec abhorrent asperitatem locorum, longitudinem
 viarum, et quomodo magis minus est quomodo non portant de cibo
 et potu ut armis ut vestimentis quomodo possit eis esse
 impedimento, sed modicis imo paucissimis contenti
 ad longissima locorum spacia transcurrunt, nec aliqua-
 liter desistunt, donec aliquos incautos inuadant et sa-
 ciati revertantur. Sed et his rebus hoc breuiter di-
 cere uolo, quod ea quae de eis narrantur prorsus incredi-
 bilia sunt, non ut uerbo dicam nisi me experientia
 docuisset et oculis proprijs conuexisset, nullatenus quod
 de eis audiri credere potuisset. In hoc autem concludere
 uolo, quod si eorum actus et actus scriberentur plures
 libri essent compilandi. Quis autem cogitari possit quanto
 tremore et stupore concutiantur illi quos sic incaute

et inopinate inuadunt. Certe si ferrea ut et ada-
mantina fuerunt corda resoluuntur et totis uiribus
deficiuntur. Quid enim faciet aut qua se uertere
debet quae subito et inopinate inimicum suum mortale
extracto gladio ante se conspiciat, certe audiri
non mediocriter formidabile, sed multum terribile
experiuntur, sicut ego proprijs oculis uidi. Sed quo
fine omnia talia, non ob aliud sane nisi ut incaute
et sine sanguinis effusione et occisione hominum ca-
pere et uiuos possint conseruari corporaliter, quos
spiritualiter intendunt occidere, nisi enim diabolus eis
auxilio esset et consilio, nequaquam talia attemptare pre-
sumerent, neque perficerent possent. Reputant enim pro ma-
gno dano si unus homo occidat. Unde etiam Turcius
magnus cum sit potentissimus et multas terras et in-
sulas possit in armis capere, tamen ita cauet occisio-
nem hominum quae potius uult eos habere uiuos et tribu-
tarios quam cum effusione sanguinis capiendo possideri.
Unde nullo modo occidunt homines nisi extrema neces-
sitate compellantur, uidelicet quae se defendunt ut fu-
giunt, sed omni modo conatur ut uiuos capiant. Et sic

15

uno homine duplex rapina pficitur. Turcius enim intendit auerendo a corpore sui cupidati satisfacere diabolus vero fidem auferendo animam secum in gehenam miserabiliter perducere

Quo captos conseruat
emunt et uendunt

Capitulum Sextum

Ut autem facilius et comodius possint captiuos conseruare habent deputatos mercatores per omnes Ciuitates ad emendum et uendendum homines; quod sicut et mercatores aliarum rerum habent privilegia a Rege ut possint captiuos quoscumque et a quocumque captos emere uendere et requirere redimere secundum Statuta regalia super hoc decreta sine alicuius ut aliquorum impedimento. Non enim hoc solum in ciuitatibus faciunt. Sed et uadunt in campum cum exercitu portantes catenas ut emant captiuos de manibus rapientium. Illi enim qui rapiunt quia gubernare non possunt statim uadunt et pro maiori ut minori precio secundum copiam ut inopiam captiuorum. Non aliqui tanta multitudinem capiuntur ut unus homo ut andium ab eis pro uno pilco uendat. Illi igitur mercatores captiuos emunt

et gubernat mittetes eos in cathenas, decem ut duo
decim in una cathena. Non est medicus seu phi-
sicus q̄ ualeat eis comparari in cognoscendis complexi-
onibus hominum. Immediatē em̄ ut in facie alicuius et conditionibus
inspexerit cuius sit ualoris artis ut fortunę cogno-
scit. Non solum est magnos seu proceres etatis sed
et paruulos et pueros adhuc in lacte matris quos so-
les proicerē ipsi q̄ rapiunt ne sit eis oneri inuictos
portant in sacis et nutriunt cū multa diligentia
et mirabili industria. Preterea in omnibus Ciuita-
tibus sicut ad cetera mercimonia, sic et ad homines
emēdos et uēdendos habet forū propriū et locus ad
hoc legitime deputatus. Ad hūc locū et forū paupes
captiui cū cathenis et funibus ligati quasi oues ad
occisionē sic ducuntur, ibi examinantur et uēduntur, ibi
rationalis creatura ad ymaginē dei facta. sicut animal
irrationalē uilissimo precio uēdit et comparat. ibi q̄
pudor dictū masculorū et feminarū pudēda corā omnibus
contractant et manifeste ostēduntur. rudi et compellunt
corā omnibus incedere currere ambulare et saltare ut in

manifeste appareat utrum infirmus ut sanus, masculus
 ut femina senex an juvenis virgo an corrupta Et
 si quos uiderint erubescere circa illos magis instat,
 impellendo, uirgin cedendo, colaphizando, ut contere sic
 faciat quod sponte erubuit coram omnibus faceret. Sed de
 hoc modicum dixi. jbi ueditur filius inspiciente et do-
 lente matre. jbi emittur uir in confusionem et despectum
 filij. jbi maritus erubescente uxor ut scortum deludit et a-
 lio uiro tradit. jbi paruulus a sinu matris rapitur et
 comotis totis uisceribus uir ab eo alienat. jbi non desert
 dignitati nec parcat. Statui. jbi sacerdos ~~et~~ pebens
 una pecunia taxant. jbi miles et rusticus eadem sta-
 tera pōderantur. jnitium aut malorum hec. uide quod sequitur
 Emitur et educit et unius uilissimi rustici et tur-
 pissimi uillani seruitio uilissimum mancipium perpetuis
 carceribus condēnat. Nulla amplius spes libertatis
 ut regis. Nullum prorsus solatium aut consolatio. Sed et
 in maioris desolationis obprobrium totius domus et
 omnium que in ea sunt onera suis humeris imponantur

Et si minimus defectus euenerit. uidebis sicut
a sinu subici uerbis, et inter uerba, crucis
et passionis christi i'properiū sibi irrogari De
intollerabilibus laboribus taceo. De fame et siti
et nuditatis obprobrio nihil dico. sed hoc solū ad
iungē uolo, q̄ tanta et tā amara ē illius serui
tutis aūg et spūs afflictio, q̄ ei mors cōparari ne
quaq̄ posset. Quid em̄ faciet misera aīa, cū se
cōsiderat ab oī bono impeditā, et oī malo expositā.
videt sibi dominari inimicū crucis x̄. uidet
se oppressā tantis laboribus et uarijs occupatiōi
bus. Considerat se separatā ab omni x̄, et traditā
ī manus et in fauces luporū. Deniq̄ uidet se inclusā
p̄petuis carceribz et frustratā oī spe libertatis.
Denū uidet se derelictā a deo et traditā in ma
nus diaboli. Certe si optio daret magis eligeret mo
ri q̄ uiuere. O quanti huius calamitatis discrimē
nō ferentes in baratrū desperationis ceciderūt. O
quanti se multis modis morti exponētes fugerūt ī
mōtibz et ī syluis fame et siti pierūt. Vel quod

extremū malū ē sibi ipsis manus iniicientes, ut
laqueo sibi vitā extorserūt, ut se ipsos ī flumē
precipientes vitā simul corporis et aīę p̄diderūt

De auiditate eorū possidēdi seruos et
ancillas / et de fuga seruorū et liberatione

Capitulum septimū

Tanta ē inter eos auiditas possidēdi seruos et ancil-
las, ut in tota Turchia una omniū uniuersalis ha-
beat ista opinio, q̄ quāq; poterit possidere unū
seruū ut ancillā, egestatē amplius nō uidebit. Nec
eos fallit ista opinio. Nā pro certo credo q̄ propt̄
hoc maledictio dei intrat in domū eius, ut scilicet
frustratus totaliter spe felicitatis eternę, gaudeat
felicitate terrena. Nā et ex tūc tanta insatiabilitas
cor eius occupat, ut cū unū possederit seruū ut ancil-
lā, īmediate ad habendū secūdu totū cordis desiderio
aspiret. Et sic deinceps ā secūdo ad tertiu et de ter-
tio ad quartū, et sic crescēte culpa in infinitū cōcu-
piscētia, ita ut multi inueniant q̄ ancillas et seruis

se excedit

et ancillis constituunt, et servum cum ancilla coniugio
iungentes domos efficiunt quatenus ex eis nascentibus
filijs et filiabus, seu suo insatiabili desiderio
aliqua iter satisfiat. In tota enim Turchia vix do-
mus invenitur quae uno ad minus seruo ut ancilla
careat. Vnde fit ut quatenusque in numero et in copia
multiplicantur, nunquam tamen ualor ut precium decrescit imo
potius augetur. Et ex inde et ipsorum raptorum et mer-
catorum experientia solertia dum conspiciunt suorum mer-
cimoniarum precium et ualorem ex copia non minus sed
potius augeri. Et sicut dominorum magna est auaritia ser-
uos possidendi, ita et seruorum magna est desiderium ma-
nus eorum euadendi. Nam nihil aliud inter se tractant
non aliud cogitant et loquuntur nisi quomodo et quo fugiant
ut euadere possint. Sed cum ipsi dominorum perpendunt
et considerant hoc, ex assidua et mutua colloquutione
statim incipiunt eos negare copiam alimentorum, ne ex su-
perfluitate sibi ad fugam uaticum preparare possint. Fu-
gunt igitur multis modis, nihilominus medicum perficiunt

Nam nix aliquis cū fuga euaderē p̄t maxime et his
q̄ ultra mare ducūtur. inueniunt em̄ ip̄i ~~et~~ turci
multos et varios modos eos impediendi regredi et
inueniendi. Cū igr̄ post fugā inueni fuerit et re
duc̄ti duplicatur eis miseria. et si secūdo fugerit
et fuerit inueni, in nō ē locus ueniḡ sed sū aliqua
misericordia uerberant̄ cruciant̄ et affligūtur, si
aut̄ fugiundo p̄seuerauerint, uedūtur ut et uarijs
necessitatibus a fuga coercent̄. Nā alij eos cibo et
potu negato et uestimētis p̄mittūt̄ mori. Alij mas
sā ferri pedibus apponūt. Alij colla cathenis con
s̄ringūt. Alij cōbustis ueruis eos claudos reddūt,
Alij abscisis auribus et naso inuitiles et d̄formes r̄d
dūt et notabiles. Alij et crudeliter gladijs occidūt et
interimūt. Sed huic incōmodo q̄ddam remediū inuē
rūt ē, qd̄ tū nō om̄es sed solū sapientiores et misericordiōs
corū obseruāt. ut em̄ eos a fuga compescere et stabili
les redder̄ possint, inducūt eos ad accipiendū pac̄fū
libertatis. Qd̄ cū facer̄ cōtenti fuerit, ducūt eos ad iu
dicē ordinariū loci illius, et cōueniūt cū eis in certo

termino temporis et quantitate pecunie. Et firmato
sup hoc pacto corā iudice et testibus et chirographo
cōfecto reddunt eos securos de libertate habenda. Cū
iōr hoc qđ in pacto ē p̄soluerit iudex eū auctorita-
te imperiali p̄petua donat libertate cū in instrumento
solempni qđ nemini aliquatenus licet infringere
Per istū modū et ego liberatus extiti. Hęc at li-
bertas preteritis temporibus fuerat uniuersalis et
larga ita qđ potuissent ad libitū in Turchia et̄r̄ ut
reueri ad patriā. Istis at temporibus res trita ē ita
qđ liberatis nō liceat reueri ad patriā sed solū manerē
in Turchia. Et ergo post habitā libertatē magna dif-
ficultas ē posse exire. Et qđ in oībus locis sine in portu-
bus marinis sine alibi interdū tū habetur a Rege qđ
nequāq̄ dediti libertati p̄mittant̄ ad patriā reueri
Sūt et alij q̄ plures modi euadendi inter quos duo sūt
magis usitati. Quorū primus ē qđ illi qđ possūt habere
cōmoditatē acq̄rendi pecuniā possūt a sacerdotibus pe-
regrinis et uaganantibus huiusmodi litteras emere et

Sic occulte receder. Si^o e^o q^o s^ut q^odā fures sub spē
mercatorū illos q^o uēdūt homines eūtes de terra
in terrā q^o cū inuenerūt seruos ut ancillas fuger
uolentes recipiūt eos furtim et uendūt ad loca re
motiora et si quos inuenerūt magis aptos faciūt
cū eis pactū et postq^o ter ut quater isto mō uē
diderūt liberos cū litteris p^omittūt abire. De illis
at^o q^o liberant paucaissimi ad patriā reuertūtur q^o
iā ibi familiaritatē cōtraxerūt, ut et propter diffi
cultatē recedēdi ut supra diximus.

De his q^o nō capti nec coacti sed spē huius
p^oculo se offerūt ut ingerūt

Capitulum octauū

Sed si d^o his q^o quotidie inuiri dūcti et coacti addu
cūtur sec^o illa fulcimentū et augmentū recipiat,
tū culpa eorū q^o immēsu excedit facinus illorū q^o
tanq^o arida ligna huic insatiabili incendio sine cō
traditione sed sponte se quotidie exponerē nō desistūt
sed isti dū se sponte in tanta multitudine ad negādū

fide ingerunt nō solum sibi sed et cœteris incitamentū
ruine sūt De quorū generatione ad plagā aqilonis
quatuor ut quæq; magna regna sūt sita quorū ter-
ras licet Turcus ipsis deuidētis, longo om̄ tempore
posiderit, tū eas propter amplitudinē et latitudinē
nequaquā cū Turcis adhuc implere potuit Quorū
hęc sūt nom̄a bosnia arnanat laz selacoma albania
vñ usq; hodie gentes illę terrā suā sub dominio
ipsius Turci inhabitāt, sed propter tributa annualia
et onera graua et multas incommoditates quas pati-
unt ita depauperati sūt q̄ uix se nutrire possūt, vñ
fit ut egestate compulsi annuatim tempore laboris
ueniūt et p̄ ciuitates Turchorū discurrunt, ut ino-
piz suis more mercenariorū aliquatenus ualeant su-
dor laboris subleuamē inuenire. Et hi si intemperies
aeris nō obstiterit in tanta ueniūt multitudine, q̄ iā
nō pro alia mercede sed solum pro uictu laborare cōtētī
sunt Et istis faaliter psuadet ut nō recedant, eo q̄
illius ydiomaticis et generationis tanta iā ibi creuerit

22
multitudo maxime in Comitatu Regia q̄ Edrenopolis dicitur
q̄ fere omnes masculi et foeminae parvi et magni hoc
ydioma loq̄ didicerunt. Nam in curia ipsius Regis uix
aliqui ydioma Turcorum audire eo q̄ tota curia et ma-
ior pars magnatorum ex renegatis illius ydiomatis congre-
gata existat. Preterea turcus magnus ab omni preda et
rapina decimas suas habet et cum senserit copiam esse capi-
tiorum precipit ut omnes iuvenes a xx annis et infra p̄
parte decimi q̄ ad eum spectant sibi offerant. Sed et
p̄ omnem terram sui dominiij adhuc multi sunt a grecis an-
tiquis et alijs nationibus q̄ qui castella et oppida prin-
cipaliter inhabitant et ab omnibus statutis et oneribus aliorum
dominorum liberi et exempti ipsius regis seruitijs interduunt et
ad eius curiam pertinent. horum filias a xx annis et infra
statu missis mancipijs / de quacumque ad quacumque sibi
adducere precipit et iubet ut des tributi p̄ curias magna-
torum suorum in moribus et in uiribus et armis erudiant et
exerceant. Qui dum circa xxv uel amplius etatis p̄-

uenerint, reductos ad curia sua istipediū suū
eos recipit, et sibi famulari facit, Tales eorum lingua
uocant jamiceri et habent aliqui in Curia Regis xxx
ut xl milia, et portant quosdā insignia in uestimentis et
maxime in capite, portant em pileos ut mitras albas
quibus nō audeat uti nisi sit de Curia Regis. Et ex
illis habentur electi sagittarij quos ut sex milia q
arcū ad sinistra trahūt et uocant izolaclor .i. si
nistarij, isti habet arcus tantę fortitudinis q sa
gittę eorū omē sentū et lorica penetrat, et in media
te incedūt om Rege, Et dū Rex procedit ad cāpū
hūc omibus quasi quosdā castro nit, Nō em se ma
uet ad pugna, et si commō exercitū suū frangi cō
tingat, nihilominus ipē cū suo exercitu uictoria
nō amittit. sicut audiuimus factū in isto ma
gno triū dieo et noctū cōflictu quē habuit cū
Rege polonig, ubi licet exercitus suus communis
totaliter dispersus fuisset et uictus, tñ ipē finalit
erit suo exercitu uictoria obtinuit. De istis igit

in diebus seruis suis secundum uirtute expertum in
 eis promouetur ad beneficia regni sui. Un fit ut om
 nes sui magnates et principes totius regni quasi
 quidam officiales et non domini ut possessores sint a rege
 constituti et per consequens ipse solus dominus et possessor
 et legitimus dispensator et distributor et gubernator
 sit totius regni, ceteri uero executores officiales et
 administratores secundum suam uoluntatem et imperium
 habet aut inter alios dominos duos maiores quam omnibus alijs
 presunt, unum circa mare et alium ultra mare, qui secun-
 dum suum imperium et uoluntatem habet omnia negocia
 regni expediri, qui uocantur beglerbegi qui sunt dominos et
 ex inde procedit quod in regno suo licet sit innumerabi-
 lis multitudo, non potest oriri aliqua contradictionis ut
 repugnantie sed quasi unus unus in omnibus et per omnia
 unum ad unum eius imperium respiciunt subiciuntur
 et indefesse famulantur et sine eius auctoritate non

aliquid audeat presumere. Si autem aliquis sine magnum
sine parvum acceptauerit, eo facto privatus est
beneficio et revocatus ad curiam priori servituti
subiectus si non fuerit maior pena infligenda. Sin
autem ad libitum eum occidit, carceri deputat, videtur et
in servitute redigit sine alicuius conditionis ut re
spectu persone. Nunc vero ex hoc unusquisque cognosce
re poterit quod illa reproborum et iniquorum concordia non
ex aliquo comodo accidentali ut exteriori procedit, cum
sint illius crudelissimi etiam in servitute et regimine taliter
et cum tanto timore mancipati, sed ex quodam essentiali et
interiori fundamentum et causa, quod est despectio de bono et
obstinatio in malo, ad quam suis calypis exigentibus
devenerunt quasi inebriati, et quodam instinctu dia
bolico constructi et adumati a furore iusti iudicis cuius
calicem indignationis biberunt, ut ad finem malitiam et totius
perversitatis possint sine intermissione et impedimento
currere et locum domino suo diabolo et antequam preparare
quod cum corpore male intentionis mensuram impleverit, et

22

omnium reproborum et iniquorum in se personam recipiunt
malitia qua deus ecclesiam impugnaverunt ad plenum
profecerit ita ut se ab omnibus pro deo adorari faciat
tunc interficiet eum dominus ihesus spiritu oris sui ut ipse cum suis
in membris severitate sentiat punietis et paenitentiam
Dei contemserunt tam diu ad paenitentiam expectatis

De motibus persuadentibus istam sectam
et preferentibus fidei hanc et de mul-
tiplici genere eorum

Capitulum novum

Motiva autem istam sectam et hunc errorem persuadentia
sunt in duplici specie scilicet naturalia et supernatu-
ralia Naturalia iterum duplicia scilicet universalia
et particularia. Item universalia duplicia Alia con-
tinentur Alia experientie Continentur sunt que contingunt
a remotis et solum ex auditu Experientie vero que a
visu et sensu percipiuntur De motibus contingentibus
dicit abbas yochim super illud apoc. xiiij Et

22
Vniversa terra admirata ē post bestia licet in
suo sit cōplendū iā tñ nō desūt plurimū q
admirētur et quasi turbat̄ incipiūt dicentes
Quid ē creditur hoc iudiciū q̄ tanta multi
tudo aduersat̄ fidei et q̄ ita preualer̄ p̄mittit̄
contra populū sanū Putas tot milia hominū
dānandi sūt quasi unū homo Putas tot milia
hominū sine cā p̄mittit̄ deus illos in tantā exere
scer̄ infirmitatē hec dicētes miseri ceciderūt a fide
nescientes id qd̄ scriptū ē Quā magnificata sūt
opera tua dñe nimis profūdo facte sūt cogitati
ones tuę vir insipies nō cognosceret et stultus nō
intelliget hęc Cū exorti fuerūt peccatores ut fēu
et apparuerūt omes q̄ opant̄ iniquitatē ut intereat̄
in seculū seculi tu aut̄ in altissimis dñe hęc r̄ ve
ra nesciūt stulti q̄ admirant̄ post̄ bestia et dese
rūt fidē f̄ inclinantes se bestiali potestati et tran
seuntes ad imūditiam eius et ip̄ius se p̄fidis herēds

faciunt hęc ille

hic abbas noachim ponit quatuor motiva cōiecturę
 Primo em sic Audientes potentia ipsius turci et
 victorias eius cōtra Xanos et multa mala que
 facit quotidie admirantur et dicunt Quō tanta
 multitudo cōtravincit fidei quasi diceret Cū ipsa
 novitas sepe prevaleat errori et magis ē amata et
 desiderata ab oībus, nō ē possibile q̄ tā multi eā im-
 pugnat, ergo ubi multitudo ibi varietas. Secūdo sic
 Quō possit prevalere varietati cū deus semp sit adu-
 tor veritatis ut ipsā tenetibus, ergo q̄ prevalent te-
 nent veritatē Tertio sic Quō possibile ē q̄ possent
 sic multiplicari et cōverti cū oīs error sit sū fūda-
 mēto et sic nō possunt multiplicari ergo et cō Quarto
 sic Quō deus p̄mittit ut tanta multitudo transeat
 ad p̄ditionē, cū ipse vult oīes homines saluos fieri er-
 go et cō, istis motivis ut conceptibus respondit ipse
 abbas noachim p̄ dicta p̄phetę dicitis Quā magnificata

veritas
veritati

potest

sunt et ca. quasi diceret Cū ipsa natura pro modico
grano cōseruando et ueniēdo inmensū faciat multi
plicare paleā et stipulā et tñ in hoc errat Quid nō
mirū si deus propter salutē paucorum uisitorū multos
reprobos patitur et supportat Sed hoc nō cōsiderant
insipientes q̄ pro suis fantasijs et cogitationibus
uolūt iudicare d̄ diuinis opibus incōprehensibili
bus. Motiua expientis sūt duplicia scilicet uniuersa
et particularia De uniuersalibz motiuis expientis
notādū q̄ temptationes q̄ fiūt p̄ expientia uisus
uehementius se ingerūt q̄ ille q̄ p̄ auditū et cōductū
rā p̄cipuunt de q̄bus iā breuiter dictū ē De his
at̄ q̄ p̄ uisū et expientia fiūt nūc diligētius ē in
sistendū vñ pro fūdamento ipsiq̄ materiq̄ hic ad
uertendū ē q̄ in moribus exterioribus equaliter
se habent boni et mali licet inq̄ualiter intentio
ne Quia sicut bonis oīa cōpant̄ in bonū ita e
cōuerso oīa malis in malū vñ si boni bonis pol
leant moribus ad exēplū uirtutis faciūt si at̄ pro

23
uis ad custodia uirtutis interioris et humili
tatis facit. Reprobi autem bonis moribus ad disci
pulum, malis autem ad corrumpe dum omnes fidelium utuntur
vnde et primo dicitur Molliti sunt sermones eius super
oleum et ipsi sunt iacula. De secundo autem Corruptum
bonos mores colloca mala. Quis enim non dico si
plex tamen sed et sapiens quousque non moueretur in pri
ma fronte uidendo tantam compositionem morum in
ipso infidelibus. Omne enim leuitatem in quibuscumque
actibus eorum et gestibus uestitu et apparatu, de
testantur sicut ignem et abhorrimur sicut pestem. Vi
dentes enim leuitatem hominum in uestitu et equatu
et alijs quibuscumque derident et eos capras et symeas uo
cant honestissimum enim modum imo religiosissimum
religiosissimum habet in uestitu tam mares quam fa
minas tam maiores quam minores tam curiales quam et
ipsi rustici et uillani et ita coem et simplicitate

ut oīa nihil indecentis et inhonestatis seu sup-
fluitatis ut curiositatis ut leuitatis possit in
eis apprehendi ut notari De his autē q̄ religioso-
res ut deuotiores habentur qd̄ dicā Tanquā
em̄ simplicitatis et cōformitatis et singularis
apparentis et exēplaritatis ostendāt in ac-
tibus gestibus et motibus et uestimētis ut e-
os aliquē modū regularis obseruatiōis crederes
professos in equitatu et et alijs apparatibus nō
solū simplices sed et ipsi magnates ī tm̄ dicitōe
ōnē strepitū et rumorē ut nullo mō alijs equitat-
equū q̄ nō sit casus tractus in uno em̄ exercitu ce-
tū mille equorū nō audiret unus minimus
rumor ut strepitus alicuius eq̄ in sellis et in
frenis nulla prorsus curiositas nulla uanitas
ut supfluitas haberetur. In oī apparatu equorū
simplicissimū tenēt modū. Nullus armatus
incedit dū ad campū exeūt sed oīa arma e-
orū in sacris deferūt camelorū et mulorū

nullus discurrit nullus cū equo saltat ut tē
 postat ut ē moris canonorum ipsi et magnates
 et principes ita simpliciter se habent in omnibus
 ut ab alijs discerni nō possunt. Vidi Regē eū
 tē ad ecclesiā p̄ logū spatium a palatio suo cū
 duobus Johis inuenibus, et hoc vidi et ad balneū
 eunte facere. nec reuerentē d̄ ecclā ad pala-
 tium aliquis fuit ausus conueniri nec in platea
 alijs sibi ausus ē occurrere ut clamare sicut so-
 lent facere et dicere minat Rex et huiusmodi
 vidi et in ecclā orantē nō in cathedra ut in
 solio regali sed sup̄ terrā sub strato tapetio
 ad modū ceterorum sedentē, nec circa eū ali-
 quod ornamenti suspensū ut extensū nihil om̄
 singularitatis ues timētis ut in equo utitur quo
 possit p̄ alijs cognosci vidi eū in exequis ma-
 tris suę. nec possibile fuisset me eū potuisse

cognoscere nisi mihi ostensus fuisset. habet
strictissime interdicitur ne aliquis eum commu-
netur et ei in aia occurrat. In sanctificetia spe-
ciali. Omitto multa quae de eo audiui. quod sit
affabilis in colloquutione, maturus et benignus in
iudicio largus in clemens et in alijs actibus suis
benivolus. Vnde fratres in pera dixerunt eum intras-
se ecclesiam coram et sedisse in choro ad videndum
cerimonias et modum officij. Vnde ipsi et missam
coram eo ipso sic uolente celebrauerunt et hostiam
non consecratam in elevatione dominum transerunt
uolentes eis curiositati satisfacere. nec in
margaritas porcis proderit. Cui et dum cum eis
de lege et ritu canonico colloquium habuisset et
audivissetque episcopi praesentis ecclesiae uoluit ut
ad consolationem canonico aliquem episcopum adduceret
cui ad omnia suo futurum necessaria promisit se fa-
uorem et auxilium sine affectu canonico praesentis
Quis autem audiens a longe uicinas bellas et e

27

exercitus multitudinē gloria et magnificentiā
talē in eo posset simplicitatē suspicari ut au-
ditā nō admirari

De motu experientie in particulari
Capitulum decimum

Motua particularia sūt duplicia scilicet ex-
trinseca et intrinseca Extrinseca sūt ea q̄
p̄tinēt in primis ad mūditiā Tantā em̄ in
ōnibus exterioribus ostendūt se diligēt mū-
ditiam ut quasi oīa q̄bus utuntur suspecta ha-
beant ab eis et imūditia Nā in domibus eorū
ubi ipsi comedūt nullatenus p̄mittūt ut habeā-
tur pulli ut q̄ intrēt canes, et si casu canis ut
pullus tangeret scutellā ut ollā, ex ea amplius
nullatenus comederēt. Q̄n̄ volūt comedere pul-
lū, prius eū sex ut septē diebus faciūt ligatū
teneri et purū granū ad comedendū ei tribui
Si q̄cūq; animal moveretur cui nō fuisset t̄cisa

gula cū gladio ut ferro et effusus sanguis totaliter
nullo modo ad comedendum et carnibus eius cōfi-
geret. De mūditiā at corporali tanta ē cura maxi-
me illis q̄ frequentat orōm q̄ in ves finētis et
in corpore minimā maculā nō sus finēt. De lo-
utionibus at q̄ orōm precedere debent infra di-
cetur cap̄ xij. Et et cā nec vinū bibūt nec
carnes porcinas comedūt q̄ ut ipsi dicūt ho-
minē imūdū reddūt Nullo modo et post quā
cūq̄ pollutionē naturālē aliquē secū p̄mittit loq̄
ut se p̄mittit ab aliquē quātū possibile ē uide-
ri, nisi prius totaliter corpore in aqua mersus
ut aqua p̄fusus. Vñ propter hoc in ciuitatibz
cōtinuis utūtur balneis, ubi at nō habent balnea
aliquē secretū locū ad hoc p̄paratū habet i domibz
suis, et statim possint aqua p̄fundi cūq̄ domū
exerūt. Nā pollutū quēq̄ schūmū uocat et notat
imūdatiā q̄ multū execrabilis habet apud eos. Mo-
tina intrinseca sūt q̄ ad appetitū et desiderū p̄ti-
nēt vñ p̄mo occurrit magna simplicitas eozz quā

habet in edificijs Nulla em oio delectatione habet
in edificandis et construendis edificijs seu domibz
et licet sint ditissimi i auro et argento et in pecunijs
in omne supfluitate et curiositate ita detestantur
ut paupertate crederes eos ee profesos Rara e do-
mus aliqua in ciuitatibus d lapidibus nisi magnosq
dnozo et ecclazo et balneoq sed sut coeter de lignis
et terra constructe Miro et mo scandalizant d
xanis propter edificiozo supfluitate hi q ea uiderut
cu at narrat his q no uiderut detestantur dicentes
putat se illi pessimi pagani sep uiner posse Deniq
ipi magni dm qn no fit conuocatio ad campu in
estate exeut ad loca amena et no curantes d domi-
bus habitant in papilionibus et misitue cotinuis
uentionibus Magnu em e tediu star in domibz
et uacare ocijs Preterea e queda generatio inter
eos no ad aliud nisi ad nutrienda et custodienda
pecora opam dans tenes modu antiquoq patru Et
isti sut quasi innumerabilis multitudinis ita ut dispsi

per totam Turchiā vix sufficiat eos capere terra per
multitudine pecorū et bestiarū. Nō em̄ curāt de do
mibus ut edificijs sed circumiētes terrā secūdū co
moditatē quā exigūt ipā pasca et alię utilitates
pecorū. In hyeme em̄ ad loca inferiora et calida
descendūt in estate vero ad superiora ascendūt
loca. Et sūt ditissimi et potentissimi in tantū ut
eorū omnis cū familia sua et diuitijs om̄u exerci
ciū armare et expediri possit et tñ habitāt in uij
hisimis tētorijs et rugerijs amonstrantes se nō ēē
incolas huius mūdi sed pegrinos et hoc agūt ex q̄
dā instinctu naturali qđ xani propter christū
et fidē eius facerē deberēt ex uoto. Nūc secūdo oc
curret simplicitas quā habēt in hoc qđ picturas
seu sculpturas om̄iu ymaginū sic abhorret et d
testantē ut xanos qđ in his tñ delectant ydo
latras et cultores amonū uocent et in ueritate
eē credat vñ dñ esse in chijs et amassiatori
būs Turcoz pro recipiēdo tributo illuc ue

nientibus et introductis in ecclesia nram uoleba p
 suadere et ymaginibus nequaquam acquiescebat sed om
 bus rationibus refutatis hoc solu affirmabat pse
 uerantes in obstinancia sua, vos ydola colitis, et
 ludentes et pro pecunia quocumq mo ut genere
 ludendi, ita psecutur q inmetos multis inonni
 rijs afficit et punit De illa at superstitione xa
 noru maxima, prosertim i partibus italis d pin
 gendis et suspendis armis suis et scribedis noibus
 suis et signis, in tm generatio Turchoru e aliena
 ut nec uestigiū qdem inter eos d hoc ualeat re
 peri Nec utuntur sigillis in lris, siue regalibus, siue
 cuiuscumq alterius nec aliquo alio signo quatu
 cumq minimo, sed imediate fide faciunt audito

bras unore
 tis ut et ins
 pectis stilo

e ca q

solo noie scribentis omnia ergo talia et similia q
 habet nota supfluitatis ut superstitionibus ipsi ua
 na et inutilia et no necessaria reputantes abhor
 ret, hgc et usu campanarū nequaquam admit
 tunt, nec et pmitunt ut xani inter eos comorates

utant. De simplicitate at quā habēt in sedēdo
qd dicā. Nō em solū ipi rursū fier ut homines
plebei sed et omnes principes magnates ut cui
ius omq; dignitatis ut cōditionibus existat
ipe quoq; impator corp sine ad comedendū siue
q̄cumq; aliud faciendū nō requit scānū ut
sedilia ut q̄cumq; fulcimentū aliud ad sedēdū
sed modo puerose honestissimo tū mō per quadā
d̄centissima cōpositione recūbit sup terrā defe
res ipi naturę oibus equalit̄ disponēt. Mensa e
orū ut plurimū ē facta d̄ corio cāi attonso ut
et d̄ corio cerui nō attonso, rotunditate p̄ferēs
quatuor ut q̄nq; palmarū latitudinis, habens
circulos p̄ circuitū insertos, qbus introducta
corrigia p̄ modū bursę claudit̄ apit̄ et por
tat̄. Nullus intrat domū ut eccliam ut a
liū locū in quo intendit sedēr nisi discalcia
tus, vñ apud eos inhonestū habet̄ ut cal
ciatus sedeat aliquis, et ut hoc cōpetētig fiat

utitur quodā genere planellarū qđ lingua eorū
 bas Thanaq dicit̄ presertim fœminis, qđ facili-
 ter p̄t depōni et iterū recipi. Et cōter in do-
 mibz sine in ecclesijs locus ubi sedet̄ stratq
 habetur tapetijs laneis ut scirpeis et iūinis
 ut et ubi necessitas requirit̄ habent̄ tabulata
 elevata a terra propter humiditatē ut imū-
 ditā locorū sed et hoc nō taceā, licet cū ue-
 recūdia dicā quō honeste se habeāt extra do-
mū ut in conspectu populi sicut solet cōtinge-
re in campo ad secreta naturę pficiēda Vñ
 ipsi utitur uestimentis et fœmoralibus multū
 largis et longis et in anteriori parte aptis
 et sic et̄ ī medio exercitus, curvatus ad terrā
 et reuēctis abitus r̄versū uestimētis, prius et
 trāctis interius fœmoralibus. Sñ aliqua nuda-
 tione corporis pficiat̄ opus naturę, ita ut uix
 possit dephēndi ut suspicari qđ faciat, ~~h~~

hoc est apud eos multum cauetur ne ad faciendum
huiusmodi opus facie tenus se ad meridiem
uertat, quo ipsi se solent uertere orantes, insuper
si quis stans et erectus motu sanctorum uinam
ret ut mingeret, pro heretico ut excommunica-
to ab omnibus iudicaretur.

De his motibus quos alios attrahunt et et
ipos in suo errore multum confirmant.

Capitulum undecimum

Sunt et aliqua alia motua quae non solum alios attrahunt
sed et ipsos in suo errore non mediocriter confortant
et confirmant et sunt quatuor. Primum est feruor ma-
ximus quem habent ad illius sectae defensionem et
propugnationem. Unde quando fit commotio ad congregan-
dum exercitum, cum tanta propituitudine et alacritate
concurrunt et conueniunt ut crederes non ad bellum
sed ad nuptias inuitari, imo uix possunt ex-
pectare donec ueniat tempus exequendi sed et ipsi
perueniunt, sed et si quando contigerit eos a bello
uacare, magno afficiuntur tedio et non solum illi

~~Caeterum illi~~ q scripti sūt sed quasi plures illis
 motu proprio ad hoc currūt et feslināt Et propt̄
 ea nō multū laborat Turcus ad cōgregandū exer
 citū suū sed solū missis nūcijs ad presidentes et
 signat diem et tempus et illi immediate faciūt p
 comizare in Civitatibus et oppidis et sic ī spacio
 unius mensis cōveniūt in ordine secūdū q scripti
 sūt pedestres seorsū ab equestribus unusq; cū
 suo presidente eodē ordine quo in campo solet cas
 tra ponere et ad pugnā procederē Nec utitur ve
 xillis sed ipi campi ductores pro signo habet sā
 ceam altā in sūmitate hūte dependentes pilos
 alicuius coloris p qd̄ om̄s ad eū ptinentes possūt
 eū cognoscerē Et unusq; eorū utitur uno typano
 magno cū fistula ad cōvocandū suos et cōcitandū
 et provocandū qn̄ necesse ē ad pugnā Et illi vo
 cantur izambaschi et unicuiq; eorū subiciūt cē
 turiones plus et minus secūdū q requirit exer
 citus et sūt ad minus quatuor ad minus at̄ decē

et isti uocant^r tcheribaschi, quorū unusq; p̄
est centū equestribus q̄ uocant^r 13 vngheri iste
ē ordo in pedestribus obseruat^r Cū igr̄ reuertūt^r
ā pugna unusq; sine magnis sine paruis se
presentat registrario q̄ ē unus ā magnatibus, ut
si aliq; defuerit loco suo alius scribi possit si autē
Turchus uiderit cōtra se granari bellū. s̄ facti mis
sis nūcijs p̄ totū regnū, quartū ut qm̄ cū expē
sis remanētū cogit exire, et iste exercitus uocat^r
tcheribori, et p̄ istū modū infinitū p̄ cōgregār
exercitū Et ista oīa cū tanto feruore p̄sequūt^r
et faciūt, ut unus p̄ alio se offerat, et ille q̄ rema
net iniuriā sibi fieri credat. insup̄ dicūt se fe
lices for̄ si nō in domo int^r lacrimas et sputa mu
lierularū sed in cāpo inter hastas et sagittas
hostiū possūt mori, et ā eis q̄ sic moriūtur nō so
lū nō dolēt sed eos sanctos et uictores p̄dicāt et
exollūt. Secūdū ē uictoria corp̄ cōtinua cōtra
kanos q̄t aliquos multū mouet ut dictū ē in
viii cap. sed minus sapienter ut infra ā inter.

22
pretatione mortuorum patebit hoc est eos multum confortat et confirmat in ipsa secta unde victores se nominant et gloriantur quod victores totius mundi orant et pro victoribus specialiter in omnibus congregationibus suis presertim in continuis post comestiones gravium actionibus superbiunt insuper et paucos feminas despicendo nominant et se viros eorum Et ut ad hoc magis ac magis incitent antecessorum victorias describunt et cantant laudant et promizant Tertium est eorum maxima et continua angustatio non solum ab his qui inviti et iniusti adducuntur ut qui se sponte offerunt ut dictum est supra in cap. viij sed et a his qui inter eos generantur unde unusquisque eorum secundum legem potest habere xij legitimas uxores, ancillas aut quot et quantum sibi placet sine numero et computatione Et secundum eandem legem omnes filios et filias ancillarum habent equaliter pro omnibus heredes cum uxorum filiis unde mercatores eorum aut et alij domini potentes et divites in qualibet civitate ubi habent praticare habent unam domum et uxorem filios et

filias et p̄ is tū modū aliq̄ usq̄ ad duodecimū
num̄er̄ p̄ducūt un̄er̄ uxore et domo. Pauci
tū inueniūt̄ q̄ duas uxores in una domo tene
ant propter in̄gū et in̄gēitudinē caro habet
et secūdu cande legē libertatē recipiendi dimit
tendi tenendi et nō tenendi uxore q̄n sibi pla
cet sine aliquo respectu. Vñ ligamē matrimoni
q̄ ip̄i kebim uocant in potestate dicūt eē ipsius
uiri et nō uxoris. Et licet possit solueri ad libitū
nō p̄t tū ligare nisi auctoritate ipsius sacerdotis
Quartū ē multitudo ad eos conuertentū, nō so
lū simpliciu sed et sapientiu et d̄ oī genere et cō
ditione et dignitate hominū. Vñ religiosi et sa
cerdotibus xanor̄ ad eos cōuertētibz, meliōrē
provisionē faciūt ut sūt exēplū cōversionis a
lior̄. Vñ unū quēdā frat̄ ordinis minor̄ q̄
magnā provisionē d̄ camera Regis habebat eo
q̄ negauerat Anani et d̄ uno frat̄ p̄dicator̄ re
negato q̄ dū cōtra xanos ī q̄dā nauigio cū Turcis

rāsisset instante fortuna maris ceteris ereptis
 nauigijs ip̄e mercede suę p̄fais submerso nauigio
 solo in quo ip̄e erat panā eterne p̄ditionis nō ī
 merito suscipere meruit Turci neminē oīo cogūt
fide suā negare nec multū instanc de hoc alicui
p̄suadendo, nec magnā estimatiōē faciūt d̄ his
q̄ negant. Vñ uidi quēdā q̄ in curia cuiusdā
 magni dñi puer lris deditus, et tandē optimus sa
 cerdos et plebanus habes uxore et filios, mortuo dño
 sñ expressione libertatis, ab emulis uenditioni cū
 filiis suis expositū nec dimissū nisi se ad placitū
 heredū dñi sui liberasset

De honestate feminarū ip̄orū Turcorū

Capitulū Duodecimū

Hoc at̄ q̄ nūc dicere uolo sigs crederi uoluerit in
 die fame recte rationis se ipsū interroget ac sic
 ip̄e mihi testis erit q̄ a ueritate uacūū eē nulla
 tenuis eē poterit Si em̄ in recto rois iudicio a
 capite procedit quidq̄ in corpore actū fuerit
 q̄ nō dicat proceder̄ a uiroz impudicitia ut

lascivia, quod in moribus uxoris inhonestum est inde
cens regitur. cum teste scriptura uir mulieris caput
eum copulet. Certe mihi magna admiratio oritur
quoniam honestatem quam uidi in sexu femineo inter Tur
cos considero et impudicissimos ornatus et dāna
tos mores femineos inter Sinos conspicio. Sed quoniam
hoc quod uidi ibi ita uniuersaliter in omni loco Turchie
ueritate habet ut penitus aliud fieri non uideam in
omnibus ciuitatibus seu locis que plus traui. hoc autem
quod inter Sinos uideo non ita commune et uniuersa
le est ut uniuersali indigeat reprehensione. sed solum
quorundam non uxorū certe, sed effeminatorum homi
num. que ita in carnalitate submersa habent rationem,
ut nequaquam discernere queant quod contra proximo
saluti expediat. sed solummodo ad hoc tendunt ut sui
is impudicissimis cordibus et oculis satisfaciāt
in cultu meretricio uxoris suae nec propter hoc
excusabiles sunt uxores quia uiris suis hoc placere
sciunt nec uiris coguntur obedire in hoc quod obest
saluti sed quia sicut commune habet prouerbium omnes mulier

fornicatrix uirorum proculdubio culpa, eaq[ue] culpa ex
 cedit, d[omi]n[u]m eaq[ue] effrenatā impudiciā freno discreto
 nis nō dirigit. O execranda imo diabolica impu
 dicitia q[ua] q[ui] nō p[ro] singulor[um] membri[s] se supponer[et]
 polluentia[m] contendit t[ame]n singulor[um] se oculis et af
 fec[t]ibus impexere prostituenda[m] Certe multo felici
 ores prostitute[m] in lupanaribus latentes istis im
 pudicissimis feminis ad p[er]dendas a[n]i[m]as, totā ciuita
 tē circantes. Sed o mulierū d[omi]n[u]m infelicissimū
 genus creāti te tenere iura matrimonij, q[ua] toties
 adulteriā cōmittis quoties pectus et collū tuū
 nudatū oculos nitentes facie placidā, cernicē
 erectā capillos afluentes oculis impudicis ob
 iecis t[ibi] Sed tu o uir huius impudicissime uxoris
 nō tu[s] solū sed o[mn]iū, o prostitute[m] Sathane q[ui]
 talē foris et uiris laqueū diaboli Nō existimas
 te redditurū rationē d[omi]ni tot malis ducente scriptu
 ra Qui uiderit mulierē ad cōcupiscēdā eā i[n]

mechatus ē in corde suo Sed nūc ad id rede
amus et quo intentio ē sermonis nri Certe ui
ros nō imerito dixerim ipsos Turcos q dū duo
decim uxores habēt sibi licet dixit in nullā
specialiter earū amorē suū se inordinate trāsūdere
ostendit. oibus em equaliter ad cōcipiende et nu
triende prolis necessitate utitur, et dū unū virū du
odecim feminis preferri docet illius infelicissimę
generationis uilitate, et creatoris sententiā qua
mulieri dixit, sub potestate uiri eris cōfirmat.
eosq q feminas sibi dominari patiuntur propter
libidinis ardore, nō uiros sed ruffianos pessimos
ipiqq diaboli adiutores ad p̄dendas aīas nō ime
rito eē censendos Pro magna em infamia repu
taretur uiro apud eos si uxor sua in conspectu
uirore siue in domo propria ut extra domū
discoopta facie apparere uideret, feminę eorū
simplicissimo nō utitur i uestitu sine nota a
licuius curiositatis ut supfluitatis. in capite

utatur mitris, suppositis uelis, ita ut inuoluta deli-
 genter et decenter mitra, extremitas ueli de pēdens
 remaneat, ad dextrā faciei, quā si domū exire ut
 in domo corā uiris apparere contingat. Statim cir-
 cūducerē et totā faciem uelā exceptis salis oculis pos-
 sit. Sed hoc tōibus ē uillanis et simplicioribus dico
 in ciuitatibus uero, magnū nefas putaretur si uxor
 alicuius notabilis uiri extra domū nisi tota facie
 cū subtili serico ita uelata ut ipa alios uiderē, a
 nemine at facies eius uideri possit, exire cōptū
 fuisset. Nunq̄ audet femina ubi ē cōgregatio ui-
 roꝝ comparere. forā adire uendere aliqd ut eme-
 re. fæminā apud eos oīo illicitū ē / in ecclā maio-
 ri, locū longe a uiris habent separatū et sic se-
 cretū q̄ nō possit introspicere ut aliquo modo
 intrare, et illuc nō oīes sed solū magnorū dñorū
 uxores et nūq̄ amplius nisi in die ueneris, ad
 unīcā orationis meridionis horā q̄ apud eos so-
 lēpnis ē, decet aliquo mō intrare. Collucutio uiri

cū muliere in publico ita variū ē ut si inter eos
p̄ annū cēs vix semel expiri possis. Mulierē
sedere in iumento ut equitar̄ ab oībus habēr
tur pro monstro. Etiam in domibus proprijs
viri cū uxore nūq̄ in actibus et moribus ut
collucatione, minimū iudiciū lascivię ut imho-
nes factis d̄prehendi p̄t. Et tanta ē maturitas
viroꝝ et in domibus proprijs, ut timor et re-
verentia ab oī familia eis exhibeatur, preserti
erga uxores rigore nūq̄ relaxat. Magni aut̄
dñi quia cū uxoribus suis eē semp̄ nō possūt,
eunuchos ad custodiā earū deputatos habēt,
q̄ cū sūma diligentia ita eas custodiūt ut cō-
ditionē viri cuiuscūq̄ penitus ignorare vide-
antur nisi mariti sui. Reliqua cā brevitatis
transco. hoc aut̄ quod in domo p̄roni mei in
qua xv annos cōtinuos fui a feminis expt̄o
vidi, longū eēt narrare p̄ singula, nihilominus
nō p̄mittit me tacerē oīo operis magnitudo

Nam uxor filij q̄ xx annos in domo eadē iā
 transegerat et habebat filios et filias nūq̄ uisa
 ē presente patre mariti, apto ore ut discoopta
 facie comedisse ut locuta fuisset. Et hūc rigore
 reuerentię a prima die qua hanc eandē domū
 intrauerat nūq̄ relaxauit, nec in posterū aliqn̄
 floxare decet. Et ista ē una om̄iū generalis cō
 suetudo in simili statu degentiū apud eos. Et est
 aliud qđ strictissime obseruāt. facto em̄ desposi
 tionis pacto inter filiū unius et filiā alterius,
 nūq̄ amplius sponsus aliquo mō audet parētibz
 ut propinquis sponse colloq̄ ut apparere usq̄ in
 diē nuptiarū, sed declinat et fugit erubescendo
 p̄sentia eorū quātū ē possibile. Et hoc idē obser
 uatur ab ip̄a sponsa. respectu parētū et propi
 quorū spon̄i sui

De motiuis sup̄ naturalibus et sp̄ualibz
 Et primo de professione et lege turcorū
 Capitulū XIII

Professio sup quā fūdata ē lex Turcorū ista ē
Layllaha hillallach meyēmet erizallach, hoc
uult dicere secūdu cōm opinionē exponētū
Deus ē unus et machometus ē propheta eius
maior omnū opinionū difficultas in isto p
fessionis nō consistit. si em se unus dei cul
torē eē psuadere potuerit. uenemū sui erroris
sub spē pietatis faculter diffūdit. hic ē lapis of
fensionis ad quē multi impingentes in laqueū p
ditionis ceciderūt. hec ē illa mala asmaria q̄
multorū collis appensa in baratarū desperationis d
mersit. Dū em simplices audiūt eos ydola exe
crari et omē formā ut ymaginē sicut geheene
incendiū refutare et unus dei cultū tā cōstāt
profiteri et p̄dicare, nō manet amplius d̄ eis suspiti
onib^{us} locus. sed et q̄dā d̄ sapientiorib^{us} cōm dura
tionis illius secte sup alias sectas et hereses illā
dixerūt eē q̄d ydola d̄testat̄ et unū deū colit. sed
hoc multū ~~et~~ p̄uide dictū uidebit̄. si d̄ reprob^{os} aūra
tione qd scriptura cōmemoret diligenter inspiciat̄
Deus em reprobos ideo patienter expectat, ut i

die iudicij eos in plenitudine peccatorum puniat. Quos
 aut hinc citius tollit nec permittit ex sententia agere
 hoc utique ideo facit ut in paenis cum eis mitius agat
 culpa pro clementiam expectantis contemnitur
 reprobis dum ad infinitum tendit, quod agit nisi ut furore
 iusti iudicis contra se grassantis sine remedio et fi-
 ne seuerius in paenis vindicem ipsam expectet et re-
 apiat. Quomodo autem haec professio interpretanda sit
 in cap. xvij dicitur. Quid autem contineat lex huius
 professionis hic mandandum est. Cuius opinio omnium fere
 turchorum talis est a lege eorum. Dicunt enim primum pro-
 pheta magnum cui data fuit lex primitus a deo fu-
 isse musam .i. moyses cui datus est liber tefrit quem
nos perthateuca uocamus. Et omne hominem qui eo te-
 pore ipsam legem obseruasset saluatum esse. Cum autem pro suc-
 cessu temporis humana malitia et negligentia haec
 legem corruisset, in huius peruicacitatis remedium,
 electus est secundus propheta magnum dant quem nos

dauid dicimus / cui datus ē liber izabur quē nos
psalteriū uocamus. Quo prioris mō seruato et
corrupto. Tertius quoq; propheta magnus subiū.
Etus ē yesse .i. ihus. cui tertia lex cū libro ingit
quē nos euangeliiū dicimus / missa ē / q̄ suis tempo
ribus oibus salutis cā fuit. Ea in precedētū
modo euacuata / quartus electus ē Machometus
q̄ legē cū libro alcoranus dūc tus ē a deo accepit
Quē euacuatis oibus ante habitis sola necessitatē
salutis. donec alia supuenerit plene et indubi
tanter ab eis p̄dicat̄ et dicit̄ habere. hec igr
lex alcorani primo in p̄cepto habet ut oīs utriusq;
sexus dū ad prouectā puenerit etatē extra limi
tes matrimonij uitā nō ducat. Deinde omnes
pari discretionē ad oīam subicit. q̄ quinquicib; /
in die quq; ad hanc deputatis horis et tēporib;
p̄ficatur. Temp; primę orōnis ē ortus solis, nō
computando horā sed accipiēdo tempus grosso
mō. eo q̄ ipi nullā habeant artē cōputādi sed
solū instmētū naturali et tempor̄ indicāt

quī

Leges Alcorani
viii

ista ergo orō sūma ꝑ quatuor erket et duo 13alamat
 ꝑficiatur. Erket ē geminata inclinatio cū totidē ꝑs tra
 nomibus. 13alamat at ē ip̄a secreta orō quā facit sedēdo
 post q̄libet erket cū salutatione a dextris et a sinis.
 tris et īpressionē pacis quā utraq; manu in faciem
 obducendo facit. Tēpus secūde orōnis ē circa meri
 diem / q̄ x erket et quinq; 13alamat cōtinet. Tertia
 orō in declinatione solis tempore uespertino fit, et
 ip̄a octo erket et quatuor 13alamat habet, quarta
 orō quinq; erket et tria 13alamat cōtinēs tēpus circa occa
 sū solis sibi uendicat. Quinta et ultima reliquaq; ꝑlix
 or. xv erket et viij 13alamat habet et post cenā tardiori
 hora celebratur. Prima eorū lingua dang namas dicit
 secūda Ole namas, Tertia kyndi namas, quarta aich
 sam namas. Quinta iuzi namas. has orōnes unusq; q; cū
 parrochiano suo et in ecclā propria tenetur orare,
 nisi legitima cā interueniente, tūc at in oī loco hoc li
 cite facere ꝑt. In obseruatione tēporis eadē ē dispēsa
 tio ut scilicet uno tēpore suppleat qd̄ alio omisū ē

Die aut̄ ueneris q̄ apud eos celebris ē, attētim orat̄
nō tñ abstinet aut uacat a quocūq; labori, in Ci
uitatibus habetur una solēpnis et principalis eccl̄a
q̄ ene mesgit dicitur, ad quā in die ueneris om̄es
cōueniūt, tam ip̄e Rex quando p̄sens ē q̄z alij
prin̄cipes, et orōne meridiana solēpniter p̄acta,
fit p̄dicatio et elemosinar̄ regalium largitio. De
ordine aut̄ reuerētia honestate et silētio quā habet
in eccl̄a et orōne longū foret narrare p̄ singula.
hoc tñ breuiter dico q̄ qñ turchor̄ in eccl̄a eor̄ si
lentium et p̄mor̄ in sua eccl̄a tēpore orōnis tumultū
considero, magna mihi admiratio generatur et tā
ta ordinis p̄mitatione. Vñ saluet in illis tanta d̄
uotio et in istis tanta indeuotio eē p̄t, cū tñ cōtra
riū eē debere, cā et ratio ip̄a requirit. habet et
inquisitores q̄ accusatos et omissione orōnis, multis
afficiūt ignominijs. Circūducūt em̄ tabulam cū
caudis uulpinis collo appendentes et nō sñ taxa
pecunię dimittūt, maxime si hāc orōnis negli

gentiā in **L** eorū cōmiserit. habet q̄r triplicē lotionē
 qua se ad orationē preparāt. Prima ē p̄fusio totius corpo
 ris cū aqua ita diligenter, ut nō remaneat locus quā
 tus ē punctus unius acus intactus ab aqua, aliq̄n
 invalida eet lotio ista, et propter hoc solet frequēt
 et diligentissime radere pilos in oī parte corporis
 excepta barba, in uiris et caput in mulieribus, quo
 rū pilos multo studio lauat et cū pedibus fre
 quenter discriminat ut aqua penetrare eā possit
 incidūt insup diligentissime unguēs manū
 et pedū et propter hanc eandē causā reor eos
uti circūcisione, ut inferius dicet̄ in cap. xx
 Et hec lotio ut supra dictū ē in cap. x post quā
 cūq; pollutionis maculā reuulsoria ē et uocatur izo
 agir meg. Secūda lotio uocatur tachriat et ē ne
 cessaria quādo cūq; opus naturę exercet̄ ut et
 aliqd uentositatis emittitur tūc em̄ in aliquo
 loco secreto pudenda et posteriora abluenda sūt
 Tertia lotio uocatur auytam ut abdas et ē ne

aut̄ r̄mi
 nant

25
necessaria in quibus sensuum organis, incipiendo a
manibus quibus lotis cum brachijs usque ad cubitum
procedit ad os et nares, deinde abluta tota
facie cum oculis, transit ad aures, et manum cum
aqua superducto capite descendit ad pedes,
et cruris usque ad tibias ablutis proficitur. hanc
lotionem in ot loco huius est pagere, et non est neces-
sarium ut precedat, unquamque omnium, nisi forte
aliqua immunditia hoc exigente. Si autem post
primam omnium poterit cavere omni immunditia,
eandem die ad os oros non requiritur alia
lotio. Alij tamen pro austeritate et pro maiori
cautela eam frequentare solent. habet, et una
lunationem inter xij lunationes anni coram in
qua ieiunant, et quia annus solaris non concordat
in mensibus cum anno lunari, si embolismo, et
ipsi hanc computationem ignorantes computant
xij lunationes per annum, ideo mensis ieiunii
eorum nunc in hyeme nunc in estate contingit.

20

ipſo aut ieiunij die abſtinet ab omni genere cibi et
potus in nocte aut omni genere ciborum et quoties
placet urunt habet et unum pascha in fine
ieiunij in quo uisitat memorias mortuorum
suorum ibidem orantes et quae secum portauerunt co
medentes et inuicem osculantes dicunt benedictionem
glorioſam: ueniat ^{tibi} bonum pascha et haec
cum obseruat in secundo paschate, quod in 12^a
die post primum celebrat, eo quod tunc ut in ipſo die
pigrini eorum in mek ye celebrat et pagunt ritum
pigrinationis suae. Nam magna multitudo est
secta illa non solum a genere turchorum sed de
omni generatione quae illi sectae deseruit scilicet ara
bes sarraceni tartari armati uisitat memoriam
et sepulchrum machometi in loco quod ab eis me
kye nominatur et est ultra ierusalem 12^a diebus, et
non possunt transire nisi cum camelis eo quod ardua
et aridissima est uia illa, unde et soldanus ha

bet ad hoc pparatos camelos p pegrinis du
cendis habentur at ipi pegrini q sepul
chrū Machometi uisitauerūt in magna
reuerentia et reputatione et uocātur hatst
hilar, et utuntur multis privilegijs vñ et
in iudicio, unus eorū tes timoniū pro tribus
aliorū tes timonijs acceptatur, et p eis specia
lis fit orō sicut p uictoribus, et propter eos
duo habentur genera hospitiorū. Tō loco
unū in uijs alhū in ciuitatibus hoc qd in
uijs uocatur keiyenizerey et ē edificatiō ma
gna in locis ubi nō inueniuntur habitatores
sufficientes ad recipiendos uitatores et per
grinos hoc qd in ciuitatibz ē uocatur y
marat q sūt ecclesie magne edificatiō a
regibus ut principibus et dotate multis
possessionibus, ita ut oī die p̄t fieri bina
refectio aduentū et primo pegrinorū
secūdo s̄ indētiū ad hoc scriptorū, qbus re
fectus si qd suffuerit oībus indifferēt p̄se

21.

ribus distribuit. Et hoc quotidie tempore prandij et
cene. Sacerdotes aut et studentes q̄ ibi scripti habe-
tur p̄ refectio[n]e obligantur ibi pagere speciale
officiu[m] p̄ cura[m] illig q̄ hoc edificavit et instituit
habet insup̄ gymnasia magna et multa i[n] q̄b[us]
docentur quedā leges civiles editę a regib[us] p̄
gubernando regno in q̄b[us] q̄ magis p̄ficiunt p̄
mouētur ad b̄nficia ad iudicandū scilicet et
diffarētē) regendū populū et habet duplicē gradū minoris
mynetschū — uocant̄ maiores uero mynderis
minis docti uocant̄ tam s̄nā q̄bus sufficit ut
al coramū b̄n̄ sciant et ceremonias q̄ ad orōnē
et cultū legis p̄tinet. Et secūdu[m] hoc habentur p̄
uisiones eorū nisi em̄ sūt iudices ut regis trarij
ut iuriconsulti q̄ calife dicuntur q̄ sibi uacare
nō possūt nō habentur alie promisiones nisi q̄
sūt liberi et exempti a seruitute et onerib[us]
cōis populi. Sacerdotes em̄ eorū nō habent oc-
cupationē circa cura[m] curāq[ue] in audientia cō-
fessionū et ministracione sacramētōrū et iurij

situatione infirmorum ut sepulturam mortuorum Nec
magna cura ecclesiarum cum reliquis et paramentis
nec sacrorum vasorum et altarium et quibus omnibus ni-
hil habetur apud eos. Non enim possunt pollui ec-
clesie eorum ut poterit sancte firmitate quia non sunt con-
secrate. Nullam enim differentiam sacerdotes eorum
a cetero populo, nec ecclesie eorum a domibus ceteris
habent. Omnia enim minus possunt sacerdotes et
alii sine omissione laboris implere. Non enim vacant
meditationibus ut studentes literarum sed solatio
uxoris et filiorum et totius familie immemoribus
quoque et possessionum mercatorum et usurarum
eis et venationibus, quibus et canibus ve-
natorijs, et quibus omnibus et similibus nihil
est eis illicitum facere nec prohibendum qualis enim
lex tales et sacerdotes, et qualis cultus tales
ministri. De his quae dicenda essent excederet
mensuram calami et cartae, sed haec brevissime
perstrinxi ut darem occasionem reliqua inquirendi
et diligentius perscrutandi, pudet enim et te

det me dicere q̄ in particulari et hoc uidi et audiui
De motibus Supernaturalibus et religiosis

Capitulum xiiij

Sanctus augustinus de ciuitate dei lib. xx. cap.
xix de signis et prodigijs mendacibus loques di-
cit q̄ signa et mendacia prodigia duobus modis
dicuntur mendacia vno q̄a d̄cipiuntur sc̄sus ho-
minū uirtute et arte diabolica ut credatur
fieri q̄t in ueritate n̄ fit ut sūt fatasmata
secūdo mō q̄ trahūt credentes ad mendaciū ut
scilicet credāt fieri uirtute diuina q̄t diabolus
facit ut ut credentes sibi fieri p̄ salute q̄t ad
d̄nationē fieri constat vñ q̄ ignis descēdit
et caelo et cōsūpsit familiam et pecora ip̄ig
iob, nō erat mendaciū licet fieret op̄atione
diabolica deo p̄mittente. is̄tis ip̄r modis cre-
dendū ē unicuiq̄ fidelis prodigia et signa
innumerabilia mendaciter fieri p̄ religiosos ip̄
sorum p̄fidorum turchorum tā in uita eorum q̄ et post

1
mortē. Nā tanta ē potentia diaboli in eis ut in
deantur potius diaboli incarnati q̄s homines. Se
cū dū em̄ differentia quā habent in habitu ex
teriori latet et ip̄a diabolica virtus in eis. Q̄
dā em̄ ex eis p̄ferūt maximā paciētia, et
isti nō poreāt exterius aliquē habitū sed
nudi incedūt solū coopientes uirilia. Et
in ista sp̄e religionis inueniuntur aliq̄ tā
te p̄fectionis ut quasi īpassibiles, nihil ex
terioris īpressionis sentire ualeāt. Nā in
maximis frigoribus hyēmis ip̄i nudato to
to corporē incedūt et nō sentiunt, et hoc si
militer in caloribus estatis isti sup̄ p̄batio
nis rationes et paciētis ueritate ostendūt
in uarijs stigmatibus cōbustionū et cicatricibus
inasionū corporū suorū. Nā siq̄ em̄ p̄bar uo
luerit facit sibi apponerē ignē, ut incidere
carne cū gladio, q̄ oīa t̄m̄ sentit ac si lapidē
ignē apponeres ut lignū gladio incideres.
Alij ex eis magnā p̄ferūt uirtute abstinetis

23

de illis dicebatur q. ad tantā pfectionē pueniūt
aliqui ut rarissime cibū et potū sumant, alii aut
et magis pfecti sūt q. potu et cibo corporali ui
uunt. Alij magnā paupertatē habent, ita ut oīo
nihil d. terrenis rēbus cogitantes neq. curantes
dicantur, nec in crastinū aliqd. retinentes. A
lij ppetuū silentiū tenent et multoz. noīe iza
muelar mīcupati, nullā cū hominibus cōuer
sationē agūt ne ad loquēdū prouocent, quoz.
omnū solū uideri potui nō sūt admiratione. A
lij uisionibus, alij reuelationibus uarijs sūt
donati. alij raptus alij extases sup. naturales
habent, Et secūdu hoc nullus ē inter eos q.
nō cōsequatur aliqd. experientis spūalis p qd.
possit haberi certa coniectura et euidentis in
dicū q. sit d. numero et ordine deruischler,
hoc ē em̄ nomē omniū in tali s. statu degetiū
Et secūdu uarietate ipaz. experientiaz spūaliū
ut sup. naturalium, et differunt in habitu et

modo uiuēdi. Nā unusq;q; portat signū suę p
fessionis. Si em̄ uideres aliquē in capite deferre
pēnas denotat em̄ meditationibus et reuelationi
bus dedim̄. eē. Si portat habitū cōsūtū uariū
colorū pecys significat paupertatē illi q; in au
res portat in auribus significat se obediētes eē
in spū propter raptum frequētiā. Portātes
cathenas in collo ut in brachijs denotāt uio
lētā ut uehementiā quā habent in extasi
de patientib; sup̄ius dictū ē q; nudi abu
sunt et sic de alijs multis. Varios eē modos
tenent uiuēdi. Illi em̄ q; nimis impediti sūt
in spūalib; scilicet in raptibus et alijs co
munē uitā ducūt et habitāt inter homi
nes. Alij uero seorsū habitant cōgregati p
modū uille. Alij eē solitarij ī nemorib; et
solitudinibus uitā ducūt. Alij in ciuita
tibus hospitalitatē exercentes, quorū do
mos tekya uocant. Et recipiūt hos

pites saltem ad gescendū siriō habēt ūde refi
 ciant. Alij ex mēdicatate cōtinua uiuūt. alij
 in ciuitatibus portantes aquā cū utribq de
 meliori aqua q̄ ibi reperitur, et circueñtes
 ciuitatē oībus prebet ad bibendā recētem
 aquā, et nihil mercedis ~~petūt~~ petūt sed
 solū sponte oblatū recipiūt. Alij habitātes
 circa sepulchra nominatorū sanctorū ea cui
 s̄to dīentes et et uotis et oblationibus populi
 uiuentes. Vtrū aut̄ om̄s uxores haberēt p̄ci
 pere nō potui eo maxime q̄a de lege tur
 chorū q̄ hoc p̄cipit ip̄i nō curāt propter opi
 monē ip̄orū ab alijs differentē de quo infra
 dicetur cap. xx. Nō em̄ obseruāt alias
 cerimonias legis in orōnibq et locutionibq
 et alijs similibus. Et propter et q̄a si for
 ma aliarū uirtutū in eis sup̄naturaliter
 exercetur ut dictū ē, credendū ē q̄ et

prodigiū cōtinētie nō debet deesse. Nā illud magnū
portentū ē quo magis inter eos ē rumor et dicitur plu-
res eē conceptos et natos sū virili semine q̄ nefes
ogli dicuntur, et quibus et in sequenti cap. fit mētio, cre-
dendū ē fieri q̄ feminas nō corruptas carnali cor-
ruptione. Potest tū eē q̄ ipse matres talium sūt uxo-
res religiosarū, et propter prodigiū cōtinētie eorū
nascantur eis filij nō nō naturali sed aliquo alio
alio mō diabolice dispensationis hominibz occulto,
vñ propter hoc turas ipsi nō videt insolitū, qñ
fami dicunt tūo ipmet dicunt et cōfitentur chri-
stū ex maria conceptū et natū sū humano se-
mine. a nōcūqz igr hoc fiat licet sit insolitū et
mirabile auditū, nō tū impossibile videbit dia-
bolice potentie, si cetera eius op̄a inspiciat q̄
in eis et p̄ eos op̄atur. Agūt et ipsi religiosi eorū
quasdā festiuitates, ut propter uota populi eis
oblata, ut propter predecessorū suorū memorias ut
et propter comunē populi necessitate, scilicet pro

46
pluvia impetranda ut serenitate et huius modi, et tunc
conueniunt et congregantur omnes qui sunt in locis propriis
quioribus, et fit primo omnium conrefectio. occidunt
enim animalia si habent si aut non habent faciunt de le-
guminibus ut rizo secundum facultatem suam cibaria
qualia possunt, et completa refectioe ille qui primus
est inter eos accepto tympano facit modulationem,
et surgentes ceteri per ordinem incipiunt ludere. vo-
catur autem festiuitas eorum machya et ludus iza mach,
qui fit quaedam totius corporis regulata et bene modifica-
ta agitatione, ea honestis et dignis et valde dece-
tibus omnium membrorum motibus secundum modulationem
mensure instrumenti musici ad hoc conuenienter
aptate, et in fine per modum vertiginis quodam motu
uelocissimo circulariter rotatione ut revolutione
in qua tota vis ipsius ludi consistit. Nam feruentio
res eorum in tanta uelocitate reuoluuntur ut non pos-
sit utique sit homo ut statua discerni ab instrumentis

et ostendunt se in hoc quasi supernaturale agilitate
corpore habere. Et licet aliqui possit eos imitari in
caeteris ipsius ludii gestibus, in isto tamen revolutio
nis actu nemo eos quantumvis aptus et agilis fue
rit potest aliquatenus imitari. Postquam igitur singuli lu
serunt surgunt omnes simul et confuso ordine lu
dunt emittentes quasdam imprecationis voces pro
salute eorum quae eis nota sunt ut elemosinas elargiti sunt
virtutem et quasdam sermonibus a praedecessoribus suis
sibi traditis, quae eos dum in raptu ut in extasi erant
in spiritu loqui sunt quae suavis sunt facienda et rigma
tice probati et facilliter mente retinentur et secundum
materiam de qua tractant, ut longiores ut brevio
res existunt. Alii enim sex versus alii octo ut decem
alii plus alii minus continent, et trahunt omnes cere
monias legis turcorum et ritus ad sensum spirituale,
quorum ego maenam habui copiam tam in scriptis
quam in mente, et delectabar in eis eo quod magis Romanam
religionem confirmant quam turcorum. Unde sacerdotes

nō accipiūt eos ad auctoritatē dicentes illos q̄ eos
 dixerūt nō intellexisse qd̄ dicerēt q̄ in raptu
 ut in extasi positi et extra sēsū consistēti e
 rāt dū eos dixerūt. Q̄n̄ igr̄ ip̄i religiosi sūt
 inter homines, unus q̄s q̄ suę p̄fectionis ut p̄
 fessionis signū ostendere conat̄. Et inter ceteros
 actus suę ostensionis nullus ē tā p̄uocatus duo
 tionis seu feruoris sicut ip̄e ludus eorū supradictō
 nec caret mysterio. Nā et sancti prophete antiq̄
 tus huius modi ludis utebant̄ in suis festiuis
 officijs. sicut habetur de David q̄ ludebat an̄ ar
 chā dñi et de multis alijs veteris testamēti. dū
 eim̄ qdā eorū in domo nr̄a hospitaretur, post
 coenā surrexit et p̄cepit se et incepit luder̄
 et dū se reuolueret audiebant̄ quosdam uoces ex
 ip̄o sonantes ita ut om̄s q̄ in domo erāt atto
 niti ex admiratione nix poterāt se a lacrimis
 cōtinere. Alia uice qdā eorū dū cēnus ī coena
 repente raptū incurr̄it et totaliter extra se

usu omnium sensum deservit e quasi mortuus sedebat nihil movebatur ut sentiebat seipsum at apud nos hospitantes et sermonibus supradictis consolatione prebebat audientibus. sunt enim tantę exēplaritatis in oibus eorę dictis et factis moribus et motibus tantā pferentes religionis ostensionē ut nō homines sed angeli videantur eē. Nā in facie eorę quādā spūalis representationis notā habet ut si nūq̄ amplius vidisses eū ex solius nullius intuitione eū statim cognoscere posses. Sed quā satis de exteriori apparenā eorę locuti sumus nūc ultimo videamus si possumus fructus per quos eē cognoscendos tales interius salvator dicit mathij viij. Siquis em̄ uiderit dicta eorę et facta p̄uatiim et in particulari p̄scrutaris tantā inueniet in eis ambitionē p̄prie reputationis et t̄m spūalis sup̄bie uenenū ut hoc quā dicitur d̄ gelū sathane se transformare in āgelum. In eis proprie et ipis possit intelligi. Nā ipi dicūt

se pre cæteris a deo electos et quasi amicos dei se
 ab omnibus debere honorari dicunt se gratia dei specialiter
 ab alijs et per alijs consecuta ita ut neõ possit saluari nisi
 mediante gra eor. et propter hoc dicunt nota et electio
 sinas totius sibi debere populi. Vñ et si eos aliquis
 in modico offenderit statim se vindicando indignatione
 dei sibi imprecant. Quidam em eor. dñ ad hospita dñ
 venisset in domum cuiusdam diuitis in partibus illis
 ubi ego era nõ longe distans a villa nra erat do
 mus eiusde diuitis q dñ circa pecora occupat. cñ
 familia qd tempus erat ysiuiale nõ attredisset
 hospiti secudu uoluntate eius, ille inmediate a domo
 exiens uociferando et imprecando eis indignatione
 dei recessit. Eode anno in tm uindicta dei secuta
 e. ut a domo illa nec a hominibus nec a pecoribz
 aliquid remanserit quia oia interierunt. Et hoc a
 multis alijs auaiui factu. Vñ multu cauet ab
 omnibus ne in aliquo offendant. fideliter igr conside
 rando iste nõ sũt conditiones amicor. dei q mult

omnes homines saluos fieri sed ipsius diaboli q̄ nō
querit nisi p̄dere De hac at̄ materia adhuc aliqua
dicaturus in sequenti cap. hoc solū addere nolo q̄
ōnē malitiā et uersutiā diabolicę fraudis, ōnē d̄
niq̄ neq̄tiā artis eius ad p̄dendas aīas, plenissime
in istis reprobis reperiri nullatenus dubito

Item d̄ motuis sup̄naturalibz et prodigijs
et signis mēdacijs

Capitulum xv

Inter ceteros huius sectę q̄ post mortē signis et p̄
digijs mēdacijs clauerūt et adhuc quotidie claret
ē unus principalis q̄ magnę reputationis et uenera
tionis habetur in to^{ra} Turchia cui nomē Sedichasi
q̄d̄ interpretatur sanctus uictor ut uictoriosus int̄
sanctos cuius sepulchrū et sacrū ē inter fines othma
ni et karannani Et licet isti duo frequenter inter
se discordias habeant et unus inuadat terras alte
rius, nō tñ ē ausus aliquñ appropinquare sepulchro
eius, ut terris eo p̄pinquis aliqd̄ mali inferre, q̄
sicut sepe exptū ē q̄ ausi fuerūt facere hoc magnā
in eos secutaz eius ultionē fuisse. Et illa ē inter

A 8

eos omnium coris opinio, nunquam aliquem fraudatum desiderio suo de his qui eius implorat auxilium in quacumque necessitate praemaxime aut in bellorum factis et negocijs plurimum et hoc probat magna multitudo uotoꝝ in omni genere animalium et aliarum rerum et pecuniarum quae annuatim a Rege et principibus et totius vulgi communitate ad eius sepulchrum deferuntur. Maxima namque fama et extimatio habetur de eo non solum inter Turcos sed et in omnibus huius sectae nationibus. De eius autem signis et prodigijs hoc dicere uolo quod maior celebritas habetur de eo inter omnes Machometistas quam habeat de sancto Antonio inter Christianos. Est alius uocatus hatschi pectesth qui interpretatur qui adiutorium peregrinationis, qui est multum invocatur et ueneratur maxime a peregrinis qui eius auxilium frequenter experi dicuntur. Alius dicitur aschik ~~passa~~ passa qui ab amorum nomine habet, et dicitur quasi prouus amoris, qui in matrimonio existentibus scilicet in partus piculo

ut habendi prolixo desiderio: ut discordantibus
marito cum uxore et pluribus talibus necessita-
tibus opem ferre dicitur. Aliam passam infirmitatibus
solatium prebere narratur. yomus passam discordan-
tibus pro amicum concordie confert de quo dicebatur
quod quarentibus se nunc iuuenis nunc senex apparebat
Scheych passam conturbatis et tribulatis solatio esse so-
let. In illis autem partibus ubi ego steti multi fuerunt
alii qui pro sanctis habiti fuerunt, quorum nomina nesci-
untur, nihilominus sepulchra eorum habentur in
magna ueneratione. Nam si per pluuia habenda
ut serenitate consequenda ut per quacumque alia ne-
cessitate sollicitudo incuberet, conueniunt super se-
pulchra eorum et uota sua et orationes facientes
magnam spem ex auditionis sue reportant, quibus
ego sepius interfui cum eis causa habendi aliquod
boni et his qui portant ibi ad comedendum. Inter il-
los autem duo sunt quorum nomina sciuntur quorum unus
gotyelmurschi alter uero baresthyim passam nuncu-
pantur, quorum mira gesta narrabantur in eisdem

29
partibus maxime circa custodia et conseruatione
pecore et aliorum animalium sed precipue illius quod dicitur
g. el mirechin a quo ipse dominus mea sepiissime mihi
narrabat quod magna beneficia eius consecuta fu-
isset circa custodia vitulorum suorum. Vnde amantem
ei certam quantitatem butiri nouebat et reddebat
Addidit et dicens si quando obliuiscor ut neglexero
notum reddere statim damnum aliquod in curro. sed
et mihi persuadebat ut eum invocare deum in pa-
scentis omnibus lupum habere infestum. sed nec si-
lentio pretereundum est ideo quod dominus meus sepiissime
solitus erat narrare dicebat enim quod cum una die
ex unius tauri sui a armento de sero uenire
tibus ceteris pecudibus defuisset statim ut in illis
partibus moris est convocatis omnibus vicinis per modum
uenturum unusquisque cum pharetra et arcu et cambus
ipso sero transeuntes ad proximiora loca sylvarum
nullum penitus indicium inuenientes reuersi sunt

in crastino eodē quo prius mō plus trantes omnia
loca pascuag; nihil oīo profecerūt. Die tertia
cū iā ad uesperascente die fatigati et oī spe frus-
trati; in reuersione subito inopinate dñs meus
cōuersus ad semetipsum ipm; mente qdā uo-
tū concepit scilicet q̄ pro amore sancti go-
melmirtschyn si unuēnū rextū fuisset unū
panē calidū quē ipi passama uocāt butiro
supposito cū peregrinis comedere uellet; adhuc
eo ista cogitante subito cecursus cū clamore ex-
citatur; et ecce taurus herens cornibus in quadā arbor
furcata inuenitur; et eo mirabilis q̄ iā p̄ tridui
locū eundē ingrendo p̄transierāt. Nes possibile fu-
isset aseris saluū potuisse remanere. Cū ip̄ uctū qd̄
concepit tibus retulisset; oīes in stupore conuersi
deo grās agentes; et merita et uenīe gomelmirtschy
extollentes cū letitia et gaudio reuertentes nō solū
ā tauro inuenio sed et ā miraculo qd̄ expti sūt

Est et alius cui nomen chidrelles q uiatoribus p̄cipue
necessitate patientibus solet esse auxilio. Cuius est tanta
est estimatio in tota Turchia ut uix aliqui inue
niatur q in necessitate sua auxilium eius non deserit
ut a seicente narrare non audierit. iste solet apparere
in forma uiatoris quiescentem equum insidentis et statim
uiaiori necessitate patienti subuenire sine cu inuo
cauerit sine et eius nomen ignorans se deo comēdaue
rit. ut a pluribus narrantibus ceptum est sed et alterius
predicium narrare me compellit evidens ueritas qd
narrabatur ab his q de eius cognatione adhuc su
p̄stites erant fuerat enim quoda tempore religiosi loci
q nobis uicinas erat diffamati p̄ suspicionem et quo
da tradimento contra regem facte. sup̄ que nimis indigna
tus Rex om̄s eos igne comburi mandauit. ille aut q inter
eos primus erat dū p̄ excusatione et satisfactione sua
et suorum nequaquam eum placare potuisset facta cōtestatio
ne suę et suorum innocentie corā deo. spe corā Rege
primus audente comburendus furum intravit et quosq̄

g. 4.

totū incendiū circa eū reliquit cō ab igne illesus &
manens furorē Regis mitigauit, seq; cū suis a piculo
mortis eripuit, et posteritati suę nec nō et uniuerse
genti illius sectę exemplū solēne dereliquit. Cuius pla
nelle q̄ cū ipō in furno ab incendio intactę remā
serat p̄ testimonio ueritatis adhuc hodie in eisdem
partibus repositę habentur. Taceo et innumeris gestis
q̄ audiri ab uno q̄ adhuc uiuus in corpore nō sōge
a partibus illis ubi ego erā q̄ tantę erat famę ut
quasi in oī loco ubi eēt cōuētio ut cōgregatio ho
minū et ipō talis erat numer; q̄ et cōtribus rebus
occultis tā manifesta iudicia dabat et maxime
et rebus p̄ditis ut furtim oblatis, q̄ omnes latrones
et fures illius terrę p̄pter eū exterminati erāt
nec aliq; audebat cōparere. Et licet multas in
dias ei fecisset, tñ cō nihil ei nocere poterāt. Et
q̄ multo mirabilius ē, pluribus ad se uenientib;
prius ipē occulta mentis eorū corā eū dēclauant,
q̄ ipi ea sibi retulissent. Quę et ego propter famę

magnitudine videre decreveram post adeptam libertate
 nihilominus p̄peditus recedendi sollicitudine q̄ mihi
 tunc ins̄tabat et anxietate difficultatis in exeundo
 et euadendo ista et alia multa q̄ audieram non
 neglexi videre Et forte deo sic disponete q̄t ma
 gis credo quia talia videre et curiosius p̄scrutari
 s̄n dubio magnū detrimētū fidei possūt inferre De
 his autē q̄ nefes ogli dicuntur sicut supra dixi quorū
 s̄p̄ duo ut tres in illa civitate magna q̄ brusizia
 appellatur dicuntur haberi quorū capilli ut dicitur
 mētū corū aliqd̄ receptū onē infirmitatē depellere
 dicebatur h̄ic cor̄ gloria breuitatis cā omitto dicuntur
 em̄ tales p̄digese nasci .i. sine virili semine et p̄cō
 sequens tota corū vita et actio supernaturalis et mirabi
 lis credenda ē De qua et in precedenti cap̄ aliqd̄ ut
 modicū dictū extat

Verū motiva aliqua sūt sufficientia ad
 auferendū fano fide

Capitulum xvi

Si autem aliquis mihi diceret, quod te mouit ut tu a fide &
dubitares et forte negasses nisi misericordia dei te co-
seruasset. Breuiter respondeo ad huiusmodi meam infeli-
citatibus quam in plerumque narrare incepi ea quae huiusmodi
et fieri congruere uidentur adiungere. Nam a primis
meis emptoribus, in edrenopoli emptum mercatoris
ultra marini in quadam ciuitate quae burgama uocatur
cuidam uillano uendidit. Cuius mihi crudelitas
ad hoc profuit, ut celerius agere pro libertate consequen-
da. horrore mihi illius sectae induces et a fide &
me consolidans. Et licet iam longe me abductum con-
spicere, nihilominus a dei adiutorio non desperans
fugam inire non distuli. Cum igitur post primam fugam
mihi inuento et ad domum reducto, furor coecep-
tum reprimere periculis, minando si secundo fugere
duplicis uindictae me expectari rugere meque ma-
gis mori quam uiuere optabam non solum non terruit
sed et ad secundam fugam cuius agenda prouocauit
De his autem quae mihi post secundam fecerit fugam hoc solum

32

dico, q̄ nō solū q̄ minatus fuerat p̄fecit, sed q̄ circa
mortē posuit fieri, s̄n aliqua misericordia crude
liter p̄egit. Nec a vinculis absoluisset, nisi duæ sero
res suæ carnales p̄ me interuenisset et fideiuisset
me amplius nō fugitur̄. hec oīa cōtēpnens, nec iā
dubius et crudelissima morte si post tertiā fugā me
re p̄isset, nō longe post ciuitā et mercatoribus simulatis
et q̄bus sup̄ius mētionē feci me sponte tradidi, q̄
me et ip̄o liberatū in spacio quatuor mēsiū de lo
co ad locū tribus uendidit uicibus, et tandē in lo
cis remotissimis dimisit. Preterea quq̄ t̄m̄ in isto
medio transierūt. Quā igr̄ oīes modos fugiendi cū
maximis piculis et imensis laboribus p̄bas̄e post
ultima fugā q̄ erat octaua in ordine fugarū, quā
feci in domo ultimi dñi, quasi cū sp̄e libertatis frustra
tus, et a deo derelictus, cepti intra me cogitar̄, et fati
gatus atq̄ fractus quodā mō in aīo hesitare et di
cere. Vere si deo placuisset illa religio quā hacte
nus tenuisti, utiq̄ nō te dereliquisset isto mō, sed

auxilio tibi fuisset ut liberatus ad eam reuerti potuis-
ses. Sed quia dñe uia liberandi tibi obstruxit forec
magis sibi placet ut illa derelicta isti secte adhe-
reas et in ea saluus fias. Et ex tunc neglectis orō-
nibus et psalmis quos mihi ibi scripserā et fre-
quētauerā in cepti addiscere orōnes et ceremonias
eorū et frequentare diligenter quātū potui et quātū
promisit onus seruitutis. et hoc magis nocte et
occulte q̄ et die. Ceteriq; inter cetera doctrinas reli-
giosas et q̄bus sup̄ius mētione feci diligētius ru-
minare. q̄ ceremonias et legis ritū ad sēsū sp̄uale
trahūt et quodā mō religionē x̄mā approbat et
cōfirmat. frequēs igr̄ illarū ruminatio tādē cla-
psis in hac mea fluctuatione. ut ut vj mēsis
subito una die deo auxiliante mētē meā muta-
uit. ita ut dimissis cōsuetudinibus illius secte ritibus in cepti
pristinās orōnes meas resumere. et fidē catholicā
quasi perditā et recuperatā dragmā fortius amare et
cōstātius tenere. et diligētius q̄ prius fecerā cu-
stodire. illos igr̄ xv annos quos postea ibi trāsegi

usq; ad libertate ita confirmatus potius ut nullu
 motu suue interius ut exterius me perturbat potuit
 omnia em q post hec audiebā ut videbā nihil aliud
 nisi illusiones et illusiones diaboli interpretans su De
 ista igr modica fluctuatione in tm profeci ut si cetū
 ānos inter eos manere debuisse nullatenus metas suis
 se nec a religione xana aliqd dubij admississe auxili
 ante mihi diuina elemētia. Ex hoc igr exemplo unus
 qsq; ppendere pē cōclusionē questionis nrę q oīa mo
 rina possūt qdē animū fidelis xani deo ad pfectū suū
 hoc pmittente aliquatit perturbare a fide aut q a
 uertere nullatenus possūt nec syē salutis adimere. Mea
 em turbatio nō fuit ppter desperationē salutis sed liberta
 tis. Credeba em deo placere ut legē illā rmedū salutis
 amplecterer ex quo ab alia me separauit Et ideo qā
 illā dimisi ceteri alia amplecti et in ea salutē q̄rere. Nō
 sic impij renegat nō sic faciūt. Nō em alicuius motiui
 seducti fallacia sed propria iniquitate et malitia inducti
 fidē negāt. Nec illā obseruandā istā abiūit sed sicut
 istā nō nisi fūte tenuerūt sic nec illā intendūt obser

uove. sed qd in ista q̄ fructuoris ē observātiōe scēnt
sibi ad p̄petrandū malitiā suā, obstatē r̄morū cō
sciētie. ad illā q̄ largior ē se cōferūt, ut libertate
malitię habentes, uelamē suę dānatę cōsciētię ad
ducendū uitā in ei genere uitari possūt. p̄tingere
ad finē totius diabolię neq̄tie, ad quē sectę illius
error p̄ducit. Nequāq̄ em̄ deus ueritatis auctor p̄missime
p̄mittit aliquē spē salutis habentē, a relictā ue
ritatis uia errori adherere. Nā si aliq̄s x̄ fide
p̄ motiua inductus ut tribulatione et angustis
coactus negare deberet, multo magis ego negasse
q̄ ea t̄m exptus sū, quā t̄m possibile ē aliquē expti
posse. Nec rep̄ri possibile ē n̄q̄ aliquē fidelē x̄
nū fide negasse cū t̄m nō solū fortes et uirilis etatis
sed et teneras p̄gines et pueros exāitatos inq̄sitissimis
tormentis fidē x̄ usq̄ ad mortē cōstantissime cōfes
sōs firmiter tenuisse quotidie legē et p̄dicōne audia
mus. Vix uōr exēplo audiamus qd dicat auctoritas
Abbas yoach̄m sup̄ apok. cap. xiiij sup̄ isto. Eris si
milis bestis et cetera. Multi inq̄t q̄ habitāt in terra i
illo die terribili. frangēt et dissoluētur a cōpate fidē

pessi timore. Nō em̄ uidebitur illos posse sustinerē
 flagella q̄ positi in pace. ecce nequunt ut leuissima cō
 tumeliam pati. dicat̄ ergo. Eris similis bestie et ce
 prius despabit̄ a uictoria q̄ pueniatur ad bellū et
 territi a uoce bestie p̄dent fidē quā p̄tē et manit
 pacis temper̄ tenuerūt. Et iohānes in canonica sua
 Alulti a nobis exierūt. sed nō erāt ex nobis. nā si ex
 nobis fuissent noōis cū utiq; p̄māsisset. manifeste os
 tendens. p̄ fidē x̄ qd̄ p̄cepunt. sed cō opibus nō
 impleuerūt. ad idē ē apostolus paulus q̄ dicit. Quis
 nō separabit̄ a caritate christi et cet̄

De interpretatione motuoz

Capitulum xvij

Viso q̄ nequaquam aliqua motina sūt sufficiētia ad
 auferenda fidē. Nūc quā interpretanda sūt cuiuslibet
 fidelit̄ quo p̄sumus nō meliori uideamus. Quia yr̄
 ecce dñx̄ quasi q̄dā edificium disposita ē. cuius si fu
 damentū quō a ueritate uacūū ē nō fuerit. totius
 structure ruina uideri in p̄oxyto erit. Profuturū
 em̄ ut supra dictū ē dicētes. Wylach hylallach me
 hēmet erizullach. Et in primis considerādū ē

q̄ nō p̄ponit aliqd̄ neq̄ supponit sed absolute p̄
nūciando dicit̄ deus ē unus. q̄ n̄c̄ p̄fessionis
nō se cultū dei impatū ad aliorū p̄fectū sua
vere p̄m̄cū manifeste ostendit. Ea em̄ q̄ ad ve
re religionis p̄fectū et sufficientiā p̄tinet oīa
hic deficiūt fideles em̄ se veri dei cultū habere
ostendūt dū in p̄fessione dicūt. Credo in quo
habitus fidei ostendit̄ p̄ quā deo quē colūt se
subditos eē p̄nūciant. In hoc aut̄ q̄ subditur in
deū etcet̄ ostendatur habitus caritatis et amo
ris p̄ quē deo quē colūt unni et cū eo unni
corpus effici dēclarāt. In oībus aut̄ alijs q̄ se dē
cūtur scilicet̄ miserū trinitatis creationis
redēptionis habitus spei cōprehenditur p̄ quā
totius salutis se posse p̄fecte cōseq̄ efficaciam
demonstrant. Quid aut̄ istū reprehensissimi
sibi vult̄, cū dicūt. Deus unus ē nisi hoc
luciferi patris eorū q̄ dixit̄ sup̄ celos cō
scendā et similib̄ ero altissimi malignita
tis miserū velle in excusationē mittere.

22
Sed forte dicunt intelligenda esse pronuntiatione cum additame-
to ut scilicet dicatur. Vnus est deus quem celo et quem adoro
et cetera. Sed tunc quante deest tanta blasphemie ex eadem
pronuntiatione resulter videamus. In primis enim eorum
principes et flati eorum deum se colere dicunt cuius non sunt
veri cultum quantum possunt impugnant sed et se ab homi-
nibus dum eos sibi mancipando subiiciunt coli pro deo vo-
lunt et sic non immerito deum patrem blasphemant dum benefici-
um preteritum acceptum ab eo in sua invidia et inimicitiam
retorquunt sacerdotes vero eorum dum sapientis domum se
habere simulat et fidelium animabus occulte insidiant.
Nunc filium dei qui dei sapientia est deum se colere dice-
tes blasphemant et cultum veri dei expugnantes doctrina
non rectius perversitatis docentes animas fidelium secundum
perditionem ducunt sed forte minus negare deum vel deum
et simulatam religionem eorum qui spiritum diabolicum preterites
cum simulata ostensione spiritum dum colere se deum dicunt
spiritum sanctum qui veritatis inspirator et doctor est
blasphemant et ad evadendum veri dei cultum cum toto

malignitatis spū anhelat p̄sumit. Videat nūc uerq̄
dei cultor quō hec diabolica secta sup̄ sūmā tetius
maliq̄ consistit fūdata. Precedētū em̄ p̄secutor
eccl̄e dei aliq̄ eā impugnaverūt. Reliq̄ uero expugnā
do eā laborauerūt. Ceteri at̄ ad euacuandū cultū di
ep̄a dederūt. Sed hi om̄es eccl̄e p̄abus adinti ad
effectū maliq̄ sup̄ p̄uarū p̄missi nō sūt. et p̄ter
hoc usq̄ nūc diabolus eccl̄e p̄abus impeditus quasi
ligatus in apok̄alypsi describitur. Ista at̄ secta quasi
caput om̄iū p̄teritarū ad effectū maliq̄ in tm̄ p̄ue
nit ut tā eccl̄e p̄ces ei auxiliū nequaq̄ eō possint. et
iō diabolus quasi solutus a m̄culis et expeditus sine
eā impedimēto ad om̄ē artē suq̄ neq̄t̄ se cōuertit i
tm̄. ut nūc q̄d̄ ē misterio adorari se in r̄p̄oq̄
p̄sona faciat. elapso at̄ nō multo tēpore et i p̄sona
p̄pria hec facere eū dubiū nō ē. Tria uq̄ indicia
odij diuini in ista secta sup̄ om̄es alias p̄teritas
cōsiderare debemus. Primū ē q̄ deus p̄misit ut
cultoris dei nomē usurpare sibi p̄sumeret. Et

quātū deus edicit apparet in hoc q̄ potius uoluit ut
 ydola colerētū q̄ q̄ a reprobis coleretur deus cuius
 misterium ignorat. Minor enim ē culpa ydolatrie q̄
 deū fectē colere. Vñ plures ydolatre fide xpi rece
 pit. De fictis at̄ deū colētibz ut supra dictū ē
 nūq̄ aliq̄ ad fidē x̄ cōuersus reperitur et si aliq̄
 cōuersus inueniretur magis p̄ miraculo haberi de
 beret q̄ nō factū p̄ uiam ordinis maxime istis
 temporibus. Pro quo notandū q̄ offensio diuina i
 triplici gradu habetur. Primus ē inuis et ē cū
 extra grām dei existentū sicut sūt infideles et pecc
 ti mortalis noxi - q̄ auersionē dei incurrūt. Et
 hi possūt ex facultate liberi arbitrij dei ad se cōuer
 sionē acquirere pœnitendo. sed gradus offensionis ē et
 illoz q̄ peccatis peccata addendo cōtēptū dei incur
 rūt ut sūt heretici et yperitiz et deū fectē colentes
 et huiusmodi q̄ honori diuino detrahentes irā dei
 merētur quā p̄ se placare nō possūt q̄bus necessarij
 sūt intercessores. Tertius gradus ē illoz q̄ cōtēptū
 dei despectū addūt et hec ē genus desperatoz q̄ ad

hij

gloriā dei aspirantes gloriātur cū male fecerit. sup
quorū animabus diabolus potestate inuincibile accipies
usq; in indignationē dei eos pducit. Et tales nō or
dinario nequaq; amplius neq; p se neq; p alicuius
intercessionē ad deū conueni possunt. Absoluta tñ po
tencia diuine pietatis q̄ infinita ē hoc p̄ facere. li
cet iōr prioribus temporibus et huius secte q̄vis
plures fide x̄ receperint sicut legitur de sancto vi
centis ordū n̄r̄ q̄ plures sarracenorū conuerterit
tñ modernis temporibus secūdu meā cōsuetudinā
credo q̄ culpa eorū in tñ excreuit q̄ a secūdo
gradus offensionis diuine ad tertiu iā pducti p
diaboli inuincibile potestate indignationē dei cōtra
se sic puocauerūt ut iā nec p se nec p alicuius in
tercessionē ad statū salutis possūt reuocari. Et si
factū fuerit in aliquo p miraculo habēdū exuti
mo sicut et infra in cap. xx dicitur. secūdu i
dicū odij diuini ē simulatio sanctitatis et prodi
giorū et signorū offensis. Cū em̄ iusti ad deferē
dū honore deo debent om̄nū bonorū largitionē a

deo cognoscētes, nihil supernaturalis experientie deside-
ret appetat ut consequatur. nō in merito diuine indi-
gnationis, et odij iudiciū eō dīcendū credo, q̄ regi-
tantis signis et prodigijs mēdacijs clarent, q̄ cōse-
cuti sunt ex inordinato desiderio et appetitu ua-
næ laudis et gloriæ ad tyrannidū uera signa et p̄-
digia sanctos, et ad detrahendū diuino honori,
et ad euacuandū diuini cultus misteria et h̄ uia
mēta ad sup̄ ceterosq̄ dā nationis cumulū. Terti-
ū ē longēua duratio sup̄ ceteras sectas, et quo et
sup̄ius in cap. xij dictū ē, et paulo ant̄ in isto cap.
Nulla em̄ sectarū p̄missa ē a iniuria diuina, ad
cōtēptū et decōtēptū ad despectū p̄uenire, sicut
huic secte creditur factū, sed necdū finis. Nā
licet in cōtēptu satis p̄fecerit despectus in ini-
tiū iā incipit facere ut supra dixi. De fine aut̄ q̄
p̄t aliqd̄ dicere qualis sit illius despectus, poterit
in d̄ profectū aliqd̄ cōiecturari uiso initio ut in
sequenti cap. dicetur. Licet ergo dñs ista tria iā

dicta patienter dissimulet, firmiter in credendum est
quod et in suis in odio, ut tamen propter finale malitiam
eorum, quam coactus et costrictus, ad iudicium uenturus
sit. Cum enim cultus dei propter quem omnia creata sunt
euacuatus fuerit, non immerito omnis creatura com-
mouebitur et in tantum iudice ad ultionem inimicorum
mittabitur. Sed euacuationem diuini cultus cum audi-
eris, et accidentalibus et non essentialibus dictum
intelligit. Quia licet nullus inueniatur locus ad
exercendum ceremonias quam ad cultus diuini solle-
mnitate pertinet, et hec deo permittente et reprob-
malitia exigente ut, scilicet se credat contra deum
seruam peruenisse et cultum eius totum euacuasse, in
usque in fine seculi nunquam deficiet, imo semper proficiet
ita ut electi temporis nouissimi perfectione omnium preteritorum sanctorum habebunt summam
licet paucissimum latitantes in cavernis et speluncis
exhibebunt cultum dignissimum deo uiro et uero. De
hec autem quod sepius replicauimus, quod scilicet regi
non possit adiuari omnibus ecclesiarum notandum quod

58

martirium est spes penitentiaeque uoluntarie assumunt et tolle-
rantur et per disciplinam regulantur sicut cetera opera pen-
itentiae perficiuntur. Unde plures sancti licet persecutoris
gladium non euerint tamen propter uoluntatem patiendi et pe-
nitentiae suae aspirant coronam martirii sunt primarii uel
persecutores martirum eis magnum obsequium praestauerunt
et quasi quaedam adiutores ut etiam ad tantam gloriam per-
ueniendi extiterunt. Et propter hoc et cultus diuinus qui
si eorum adiutorio ad culmen magne perfectionis perductus
est. Et ideo non solum ipsi martires sed et ipsa uniuersa
ecclesia quasi multum obligata dicitur pro eis oraret sicut
pro alijs debitoribus suis exauisita est ita ut magna pars
eorum ad fidem conuersae et tandem tota gentilitas cultoribus ue-
ri dei effecta est. opus autem iustificationis, quia non ad
humanam sed ad diuinam iustitiam pertinet, non perfitur
disciplina regulari sed caelesti. Nec eius praena est uo-
luntarie assumpta ut tollerata, sed instituta secundum
modum et uoluntatem dei iustificantis. persecutor autem et
anima iustificata per modum se habet instrumenti, et non
per modum agentis et patientis, in hac est ut debuit quod

interuenire potuerit quāuis modicū bñficio tepe
ualis seruitur qđ a iustificatis p̄secutoribus suis
exhibetur, cōpensationē recipit, et dū cetera oras
dicit dimitte nō de. n. sic et. n. d. de. nris nihil
es predeste p̄ qđus cetera nihil debet. Nec culpa
eorū a iustificatis, qđus nihil nocere potuerit ne
aliquid p̄fuerit, sed a reuegatis quos ad suū errorem
traxerūt et dānationē augumētū recipit. Et sic
remate impediētē qđ cetera orōmba fiebat qua
bolis quasi solutus a vinculis et potestate acce
pta, a humana natura se mēdit vindicare, si
cut manifeste apparet ī malis in qđus quotidie
tā magnū p̄fectū facit in p̄dendis aiabūs in
illa secta. Sed quē mentem cit opus iustificati
cognitionis cū nō sit uolūtariū in xxv cap pate
bit, cū d. cōditione et x tute discipulis dicitur ca
lesti, qđ ipā naturalia artificialiter opando, qua
si supernaturalia efficit

De p̄fectū magno futuro huius secte qđ
ex initio mali consideratur

Capitulum xvij

Si igitur ut in precedenti capitulo dictum est despectus divini
 iniuriam fecit et indignatione dei contra se pro
 vocavit quasi cibam succensum ad consumendum
 et diabolum diuine iudicte administrator quasi
 leo solutus a catena succensus cum omni malignitatis
 sue potestate et preparatus quod poterit stare ad
 videndum furoris illius ardorem eternum aut huius
 executionis tyrannidem sustinere. Certe intollerabi
 lis nimis erit illius furoris aspectus et executoris
 illius tempestas tam horribilis ut caelum superius et
 terra inferius contremiscet sidera cuncta nutabu
 da pauebunt mari pelagique profundum concutentur
 et omnis creatura turbato creatore inmensa tremor
 turbata illius crudelissimi exactoris tantam super se
 acceptam potestatem tremens et non esse ullum modum ut
 locum enarrandi multis motibus exagitata in se
 ipsa tabescere deficiet. Non igitur o fidelis anima te mo
 ueant quae hactenus audisti et vidisti et expectas
 termino tantorum malorum sed dispone animam tuam cum

oī spe et fiducia exerce mēte tuā in oībus opibz
caritatis cōfirma cor tuū in fide ꝛ ut te nō mo-
ueant terribilia q̄ futura sūt, in quorū cōparati-
one solamū apparebūt ea q̄ hactenus magna pu-
tasti. Audisti forte et experientia didicisti, Tur-
corū magna prelia et uictoria, et mirata es
sed scias q̄ minū malorū sūt ista. Nā modū
cū expecta et uidebis in hac secula tāta tyrā-
niac et uictoriaz magnitudinē futurā q̄ nec
alexandri magni, nec Romanorū uictoris q̄ si
ibi totū mūdū subiugauerūt ualeat eis cōparari.
Nō em̄ sicut in illorū tyrānorū bellis solū corpo-
rū erit occisio, sed animarū simul et corporū eter-
nalis ꝛ quatuor climata mūdū erit inuis p̄di-
tio. Itē uidiisti nō sū admiratione feruorē ma-
ximū Turcorū ad p̄pugnādū et dilataādū se-
cula illā, sed maiora uidebis. Nā tōm̄ excedet
audacia et p̄sūptio eorū ī futuro, ut flāma ip̄s
diabolici spūs incensi, totū genus humanū

Et tunc uerget ipsam quaeque curia caeleste in admira-
 tionem sui mittet. Ite miraris multiplicationem eorum
 sed multiplicatio eorum futura si quanta sit consideras-
 ses. Ite miraris multiplicationem tibi uiluisse. In tanta enim
 erunt multitudine futuri ut aeris athamas et puluere
 terre arenam quoque maris excedere uideantur, et mo-
 re lecus tan totius terre superficie implebunt. Ite dicis
 quomodo tam multi ad eos conuertuntur. Et pectra et uidebis
 et omnibus gentibus populis et nationibus et lignis eis
 adherentes inuerialiter ut uix pauci cultores dei
 in speluncis et caernis terrae remanebunt ad observa-
 tionem et conseruationem cultus dei uisui. Miracula et pro-
 digia medicorum quae nunc inter eos sunt non sunt nisi quaedam
 semina malitiae demonstrentia qualis futura sit illa
 messis diabolicae exactionis. quoniam ipse sathanas in huma-
 na forma transformatus ad eam exa neque ad quam
 a syphis fuit imitatus ita se proptissime offeret
 ut nihil malignitatis studij remaneat quod non ad
 plenum impleatur. uidebis mortuos resuscitari omnes

generis morbos curari, secreta cordium revelari et ab
secreta a seculo thesaurorum loca reperti et nihil
ex cō genere maleficiorum permanere quod non ad libitum
secreta a reprobis fuerit. Tanta propterea erit
similitudo sanctitatum et religionis ostensio futu-
ra, ut sanctorum patrum quorundam imo et ipsorum
apostolorum sanctitate videbuntur excedere. De ip-
sorum morum et aliarum virtutum simulatione futura
hoc solum dico quod tanta erit in universo populo
et eis fama et estimatio, ut eorum similes a prin-
cipio mundi usque in finem non credantur posse reperiri.
Quid enim eis poterit deesse. De cō genere si-
militate virtutum, quos ipse malignus spiritus inhabi-
tando mirabiles exhibebit in aspectu, et mi-
rabiliores in facto, ita ut ab omnibus pro diis cole-
di censeantur, hec igitur pauca de istius mali ar-
boris pessimo fructu futuro, sic interpretatus sum
per correptionem eo quod in radicibus eius quam tam fir-
miter fixit amaritudine ita gustando pro-

boni et expertus su, q. nō solū talia q. dixi sed ī
 mīnīmū plura q. nec lingua pōt exprīmere nec ī
 tellectus capere, sū dubio credo ex ea processu
 ra, sed nec q. sapiens, volens quotidianū d
 fectū caritatis, et illius sectę cōtinuū augmē
 tū, diligenter et fideliter cōsiderare, ita futurū eē
 nō suspicabitur. In tanta em̄ uelocitate uide
 mus cultus diuini diligentiā inter hancs cōtinuē
 deficere et om̄e uanitatē, ac torpore fidei, et
 tepore caritatis, et malitiā uicinos augeri, ut
 hinc cōsideranti nō sit dubiū, q. in iā diaboli po
 testas iā imiū fecerit, et nō elapso multo tē
 poris spacio, ita se diffūdet et extendet se ī
 mentibus ut in ei stāta uix aliq. reliq. hanc
 religionis ī ueritate poterūt reperiri et uicet fo
 ris seio nōre aliqd. apparētie remaneat, tū ī
 terius iā nō christus sed sathanas totū occu
 pabit ut nō iā hanc sed potius cū hanc nō ī
 merito dici possit. Et tūc negabit mihi aliq.

nō ē opus aliquo motu cū uiderit ipse James
ex propria malicia iā anq̄ ueniat Iuicū xpm
abnegasse. Quis ergo antiq̄ hostis ueritate ac
potentiā qualis in opere futura sit nō uidet si
i medio temporis spacio talia p̄seruauit faciāt
ip̄r iudē ea q̄ uidemus hīs q̄ futura diximus
et timer nos faciunt ne incaute incidamus i
manus eius. & q̄uis euadendi nulla remane
bit facultas.

De reliquor̄ metiuor̄ interpretatione

Capitulum XVIII

Viso in superioribus de interpretatione fūdamē
ti q̄t ē ip̄a professio nūc de reliquor̄ metiuor̄
& interpretacione cōsequēter dicendū ē et pro
introductione istius materis notādū q̄ etiā q̄t
interpretacione metiuor̄ dicta ut aienda sūt
ad simplices q̄ d̄ exterioribus mouentur et i
dicat̄ p̄met. Sp̄ualis at̄ h̄c me q̄ etiā iudi
cat et a nemine iudicatur huiusmodi inter
pretacionibus nō indiget. Nā etiā q̄ in exterioribus

62
ribus geratur hoīs et malis. corā sūt ignoz in
ai cū et differentia in intēione cōsistit. qua
agūta. uniuscuiusq; opus ad quē fūit tēdat
faciliter iudicatur. si q̄r secūm intēione
uolumus iudicare. uidēimus deū in xamis
et diabolu in turcis tūcē pugnante. sed
ab initio mūdi p̄pter malitiam diaboli. deus
in caput suū retorsit. Et quādē acruis et
crudelius eccliam suā p̄secutus ē. t̄m deus
eam p̄ malitiā eius ad culmē glorię et me
riti p̄uexit maioris. Quia dē ab initio mū
di nūq̄ fuit p̄secutio simili hūic i malitia
et diabolica astūtia. certissime et idubitanter
credendū ē. nūquā ex aliqua p̄secutione tā
tū fructū meritorū. ecclesiam dei reportasse si
cut ex illius sectę consequitur p̄secutione. Venia
mus q̄r ad aliquale p̄uancā et uideamus q̄ sit
differentia inter intēione dei et diaboli in
ultorijis istius sectę. Diabolus em̄ xamos

in ipis Turcis psequendo captiuado tributando
et in uariis anxietates et calamitates mittendo
do in carcerando, emptio uenditio exponendo.
confusionibus et eruinis, in numeris supplicis
et miseris affligendo, intendit cultu dei euacuare
et salute humani generis impedire, necnon
propter potestate magna qua nunc accepit
credit se et a deo se posse uindicare, sed
intento dei longe aliter se habet. Deus enim intendit
cultu suu non extinguere sed duplicare.
Merito enim gre que prius ecclesia sua decora
uerat, nunc meritu glorie addere intendit, et
ecclesia sua tanquam sponsa ornare et ea suu
uiga et nota alicuius offensionis sibi exhibere
ut digna sit thalamo et complexibus suis.
Et hoc per istu modu. intendit enim uoluntate
humanam mortificare, et carnale affectu in
spualu mutare, et a corde humano omne
peccandi auferre consensu. Videamus

69

adhuc magis in particulari primo peccator punis-
in intentione peccandi et p̄ ista p̄nitentiā ois culpa
peccādi deletur. Secūdo puniatur in sēsū, et auferit̄
p̄na peccati. Quare at̄ in tertio puniatur in cōsēsū,
nisi ut uirtus inducatur p̄ uicō. Quarto igr̄ loco
p̄ p̄nitentiā actus ip̄e quō nō sit meritorius, q̄n̄
nō ē culpa nec ē p̄na sed ē uirtute p̄cedit. Quis
ergo nō miretur, quō in uno eodēq̄ opere, culpa pec-
cati et p̄na deletur et uirtus cū merito induca-
tur. Sed hoc mirū nō erit si uirtus discipline celestis
diligenter inspiciatur de qua paulo inferius dicit̄
Quanta et qualia sint necessaria ad ista p̄ficienda,
solus ip̄e sūmus artifex scit q̄ ad tā mirabile op̄
tā mirandū in t̄mētū fabricauit. glerietur
igr̄ turci et uictoria, glerietur multo magis p̄
uis q̄ p̄ hāc uictoriā, et ipsius diaboli potesta-
te eripitur, et in libertatē dei filiorū trāstert̄ p̄
quā ip̄e turcus diabolice seruituti mācipat̄ li-
bertatē t̄ eternū am̄is nō adepturus. De iter

pretatione feruoris notadū q̄ ip̄e inimicus humani
generis incedit̄ adu et lucris excitat̄ in cordibus re
probos et sollicitat̄ s̄m̄ intermissione ad p̄sequendū
fideles. Sed contra deus in electis - suis flāmas il
lius sanctissime caritatis qua inimicus diligitur ac
cendit̄ ut eis cū diligentia seruiant̄ honorēt̄ obediāt̄
et domus eorū gubernēt̄ filios et filias nutriāt̄ et
se ip̄os s̄m̄ p̄iudicio seruitutis eorū impēdat̄ et q̄si
sui ipsius oblato uerba et uerba cōtēp̄tēs, i
sup̄ illatas sibi iniurias pro nihilo reputet̄ pa
nes suos die ac nocte cū lachrymis et potū cū
fletu miscentes, quasi a deo derelicti capta re
probis inclinēt̄ corā eis ingemulet̄ etfangari
iniurijs obsecrentur. Nec t̄m̄ lassus datur ulla
r̄ges, sed t̄ agro reuertenti labor uince indicit̄
et cū cū ep̄a nihil omittere p̄fecerit. vix
p̄tis siccus cū aqua ad refectandū potius q̄ ad
comedendū ad instar canis extra domū ut re
tro portā porrigitur, et ut festinat̄er se expediat
cū indignatione p̄cipitur, et ne tēpus ociose trā
seat, q̄ citius ad omissū opus nō tā destināt̄

62
q̄ ex parte. hec et innumerabilia his similia. spūs s̄cti
furere accensi fideles x̄ami inimicis suis seruiendo
tollerāt ut ualeāt ad meritū ḡternę gl̄orię finalit̄
peruenire. De multiplicationis interpretatione no
tandū q̄ regni multiplicant̄ i numero et deficiūt
i merito. Electi aut̄ deficientes numero, in t̄m mul
tiplicantur i merito ut quasi st̄elle coeli mirari
nō possint. Quot em̄ in corpore et i aīa sūt spes
individue tot sūt corp̄ materie merendi. Caelestis
em̄ disciplina nō coartatur loco ut tempor̄. sed
cōia simul cōplectitur principiū mediū et finē i
una eadēq̄ operatione cōiungēs, p̄sens p̄teritū et
futurū i uno momēte constituens. de iniis ad sū
ma nō discurrende sed discernēdo nō interueniēte
mora ascendit et descendit ad ima et sūmis. iūte
tionē sēsū et cōsensū actūq̄ i eadē operatione non
diuidit. In subbia eē et nō eē in memoria sciētis
et nescientis, i potētia posse et nō posse, i uolūtate
uelle et nō uelle, ita cōiungit ut q̄d i uno deficit i
alio supplet nihil defectuosū nihil i cōpletū i s̄mquēs
sed et prospera et aduersa leta et tristia amara

et dulcia, tunc bona et mala, et quicquid in humanis
passionibus intervenire possit, cum ad meritum, coop-
atur. Que igitur sunt separata, et multiplicatione mar-
is ad multiplicationem tantorum meritorum, prorsus nulla
sed nunc et miraculorum et prodigiorum mendaciorum inter-
pretatione aliqua uideamus. pro quo notandum quod ipse dia-
bolus quos motus exterioribus et materialibus illa
querere non potest quia curiosi sunt et sagaces. his necesse
habet ut prodigiorum et signorum mendaciorum laqueos
obiciat. unicuique enim escam deceptionis secundum suum
appetitum uenator studiosus curat propendere. sed frus-
tra iacatur cum cecum penetrare uultus illius diabolice
reptationis sagitte enim reproborum reptansque
fidei scute in corda eorum intrat et cecum mentis
eorum in tenebris excecatur, ut diabolicas illusiones diui-
nas idolationes credat. sed dum propter hoc se
ipsum reputantes caeteris se preferre presumunt, quod
dum nisi illius cuius hostis militis se ad singulare
certamen contra ecclesiam dei fomicarios et duces
esse ostendunt. iusti autem dum tantam nequam diabo-
licam fraudis cum adiutorio diuini euaserunt, pro
maxima eius meritoria ascribetur. et quasi si

65

gularis certaminis culmē adepti in p̄sona uniuersa
lis ecclē t̄ā militantis q̄ triumphans gloriosē uictō
riē primā coronā accidentalis p̄m̄i obtinebūt. Pre
terea reprobi pro cōsolatione illa momentanea quā
tas ḡternę d̄natiōis desolationes sūt accepturi ip̄i
nūc ex p̄ti uidebūt. Quod ut uisus hic ī cōsolatione sub
trahitur cētuplū ī cōsolationis ḡternę p̄m̄io reddet
videamus nūc desolationis modū. In t̄m̄ em̄ alieni cōso
latione ī c̄ibus modis desolationis p̄ntis uite q̄ nō so
lū infra ipsā naturā sed et cōtra naturā uitā a
gere uideantur. Et cū reputationis sp̄es sic eis au
feratur ut possit eē in derisū et in despectū et in
exprobriū c̄ibus quasi iā nō cū uiuis sed cū mor
tuis d̄putati, despecti, d̄iecti, quasi lutū et ster
cus excreati et ab c̄ibus quasi terra q̄ pedibus
caleatur r̄putati. Et nō solū ab hominibus sed
et a proprijs passionibus ita d̄iecti, ut se ip̄os iā
nō homines sed bestias reputet et cōfusi in se
met ip̄is ita ut et cōtra hominibus apparere nō
audeant, sed quān̄ possit d̄clinat, ne ab hominibz

uideantur sed in tantu rubore yfusi ut se homi
conspectu indignos i ueritate credat sed et
qd magis e ad maiore eoru cofusione deo per
mittente sepius contigit ut i manu homi qd
p uerecundia conspectu declinare uoluit, inuti
deputetur. Et si deus aliqd ut modicu repu
tationis haberi aliquis pmittit, hoc no ad mi
sericordia consolationis, sed ne i barataru despa
tione ueniant ad extremu dejectionis aliqua
le releuatione eis conceditur. Quis ergo tante d
solationis declupe retributionis in condatione
futura expricare digne poterit qualitate, ne
mo prorsus. De simulatione sancte titatis et reli
gionis utroq yperitaru notandu, q diabolus
peccata utroq reproboru sup ducto sancte titatis et
religionis colore ne ad luce ueniant et arguantur
abscondit, et in ipis ipse inhabitando iterum
exterius a se et ab alijs ad suos et alios pmi
oue sanctos et bonos reputari facit eos, sed
et hoc cumulo danationis accedit, q du se

ipos reputando et iustificando alios iudicat coram ho-
 minibus, coram deo alios iustificando se ipos conde-
 nat, et dum minima aliorum sunt termino et mensura
 aggruat, sua magna apud iustum iudicem qua pe-
 na digna sunt ostendunt et contra iusti quasi ab omni
 creatura notati, ita vires et modice conditionis ut
 eorum non solum actiones sed et cogitationes habeant
 in notitia et reprehensione ipse enim instinctus natu-
 re eos specialiter arguere videtur, dum ea que omnibus
 communi sunt eis subtrahere videntur, sicut enim dum vi-
 gilare vellent somnus occupat et dum dormire fugit
 et cetera de aliis influentiis et naturalibus dum eis durio-
 res aliis se reddunt, quasi panem quem comedunt eos
 indignos notat. Alia quoque necessaria dum eorum usi-
 bus subtrahunt quasi omnibus reprobis et peccatoribus
 deteriores, quatuor elementis que bonis et malis famm-
 santur ipos uti non debere ostendunt. omnes et spiritus
 vitales et substantie abstracte et concrete, eorum desolatio-
 ni et confusioni arridere videntur. sunt enim sup-

caeteros infirmi debiles ignobiles deformes timidi
pusillanimes materiales ydeote et oibus alijs hu
iusmodi defectibus abundantes. Cū igr eorū pecca
ta et defectus ita detecti et manifestati ad noti
tiā oīs creaturę ad increpandū et arguendū
sint p̄ducti merito in iudicio dei in obliuionē
uenire debēt et excusationē recyere. Et ipsa di
uina iustitia exigente hi q̄ hic p̄ caeteris abpro
bys et cōfusis saturati sūt. ibi torrētē uo
luptatis et uertate donnis dei specialiter ine
briari debēt. De apparetia simplicitatis et mox
maturitate Turchorū dicere et interyptationē
facere uolentes notabimus q̄ cū exteriora ef
ficaciā et uirtutē ab interioribus hōis trahere
solet. Mores em̄ exteriores si ab affectū uicioso
timido et carnali processerint quātūcūq; cōpo
siti fuerint scandalū tū prestānt. Si autē ab
affectū uūdo et p̄tioso exierūt mores quā
tūcūq; rēp̄ositi et uiciosi i proximis tū edi
ficationē opantur. Mores igr reyp̄orū q̄uis

oculis inuentum placent videant, tū propter uenem
 nū qd̄ in affectu latet, quasi mola asinaria se
 ipsos et proximos in foueam desperationis mittunt, et
 e contra mores electorum quāuis inuosi et mole
 stis passionū deformes, tū propter affectus pu
 ritatē, caelestis disciplina eos attenuatos et alle
 uatos quasi quasdam pēnas efficit, quibus electi
 ad instar aq̄larū in uolūte subiecti, om̄s huius
 uig uanitates et errorū scrupula, et uite di
 scrimina s̄n̄ oī offensione transire, et usq̄ ad
 finē uolare et nō deficere possit

De motibus retrahentibus ab errore Turcorū

Capitulum XX

In captiuitate Turcorū tria genera hominū ut
 Xanorū inueniuntur, Primū ē illorū q̄ in pura
 simplicitate uitā agunt, nec aliqd̄ d̄ factis eorū
 curant nec intelligunt, isti eos infideles esse sciunt
 simpliciter, et ideo eos et ritus eorū, quātū ca
 ptiuitas ip̄a et seruitutis iugū punit deuitat

et declināt, et timēt et ne ab erroribus eorū diſſipantur
et religionē & conantur obſervare quātm̄ ſciūt et
poſſunt Et iſte modus ſenior ē ſicut ego quos
dñ̄ uidi q̄ in ſimplicitate ſua firmiter p̄manētes
et amore fidei & ang. mores et actūs eorū execra-
tes poſt multā fugā et labores patienter tolleratos
tanātm̄ in fide & mortuos quos et m̄res effectos
eſtimo alios et liberos effectos r̄ceſſiſſe. Secundū ge-
nus ē illorū q̄ curioſe circa facta eorū ad intelligē-
dā et p̄ſcrutandā licet picula q̄ interuenire poſſūt
nō aduertant et incaute ſe ingerūt. Iſtū licet maximo
piculo ſe exponāt tñ̄ ſi deo eos adiuuante ad p̄ſcrutā-
dū eorū ſecreta eis fēp̄ ſuffecerit et intellecto ad iue-
ſtigationē et ad iſcriptationē ratio maiore fructū ſecu-
ritatis r̄portāt nō ſolū ſibi ſed et alijs p̄ſurū. De
quorū ſorte ego q̄ nō inſolentē laboraui nec ſn̄ piculo
ut latere errore ī ſp̄e religionis explorār poſſe et d̄pre-
hendere. Nec me defraudauit diuina gr̄a intentione mea
ſed oīa coopata ſūt mihi ī bonū. Tertium genus ē
illorū q̄ mediū tenet q̄ dñ̄ incaute considerātes
facta eorū penetrare nequunt et interpretare de

68

cipiunt et oia q̄ audiūt et expiūt ueritate crede
tes fide quā fide tennerūt p̄dūt et errori adhere
tes nō solū sibi sed et alijs detrimēt et discriminis
exēplū fuit. Talium infirmitas ē numerus q̄ quātū in
istā sectā sunt multiplicati, et qualiter p̄cipatū et
regimē et totius regni gubernationē cōsecuti sūt, su
pra t̄ v̄ capto plenius dictū ē. Si at̄ in aliquo il
lorū q̄ negat aliqua eēt mētis constantis et nō ita
repente crederet motuis p̄suadētibus istā sectā,
sed diligētius insisteret p̄scrutando, inueniret pro
culdubio multa retrahētia ab isto errore et suffi
ciens argumētū eius infirmitatis p̄stantia, quorū
tria sūt p̄ncipalia. Primi ē diuisio seu discor
dia animorū. Et licet magnā cōcordiā et unitatē
uideātur habere exterius et habeat a facto ad p̄
sequēdū cultū xpi et dilatorandū sectā suā et ad
p̄perandū omne malū, tū in his q̄ ad salutē p̄
tinet et ad agnitiōē ueritatis tanta ē inter eos
diuersitas opinionū, et diuisio animorū et p̄uersitas
uolūtātū ut nulli possit dubiū eē q̄ istā sectā

nō a deo sed a diabolo habuerit initium oīa em̄ q̄ p
lege nūtur nō sūt nisi q̄dā inuentiones ad libitū
nūm̄ et p̄ cōsuetudinē introducte nihil mysterij
nihil ueritatis cōtinentes. Imo plene blasphemis
et superstitionibus et diabolicis fraudis effectibus.
Vtunt em̄ imo potius abutuntur ipō alkorano
ad p̄petranda om̄ni sceleris genera sicut furta
homicidia fornicationes adulteria stupra la
trocinia et his similia q̄ si oīa q̄ audiri uidi et
exptus sūt narrare uelle redm̄ generaret et
nauisā audientibz Sortilegi et incantationi
bus et diuinationibus ita infecti et atropati et
corrupti sūt ut uix sit uetula q̄ nō habeat eoz
aliquā artē et scientiā De lege em̄ eoz et alko
rano ut machometo tanta ē inter eos discrepā
tia dicendorz et narrationis diuersitas ut si cētū
de eis de huiusmodi interrogati fuerint nullus
eoz respōdebit ad p̄positū alterius sacerdotes
eoz licet magnā ostendat religionē corā homi
nibus in occulto tñ pleni sūt oī neq̄tia ita ut
de oībus sceleribus se intermittat et scribat lit

teras p pecunia p quacūq; cā ut negotio fuerit re
 q̄siti. Scribūt multas litteras libertatis ut supra
 dixi in cap. vij p pecunia ut possint fugere et e
 uadere manus amōr suōr. Scribūt et alias lras
 his q̄ p̄hantur ut gladius ut sagitta nō possit eis
 nocere et multa talia, et iste l̄g uocantur hame
 yli. Et hoc licet fieri soleat ab oībus tñ p̄cipue ab
 illis q̄ uagant̄ multi decipiūtur. Qui recepta pe
 cunia fugiūt de loco ad locū ut neq̄na eor nō d̄
 p̄hendatur, istis et alijs innumeris modis r̄pleti
 sūt figmentis et dolositatibus ut quot quot diabo
 licis fraudis excogitari possūt in tot partes erro
 ris inueniantur diuisi. Inter alias aut̄ particula
 res diuisiones q̄ sūt d̄ ceremonijs legis et ritu
 et institutionibus et cultu et obseruationibus q̄
 inter eos habētur quatuor sūt op̄niones sole
 nes d̄ factō saluationis inter se distincte, quas
 quālibet una generatio illius secte tenet firmit̄
 et seq̄tur, ita ut nō solū una nō cōsentiāt alteri

nerū ē, una alterā p̄sequitur, vi armorū et inimicis
ribus castrorū ut multotiens p̄turbato immenso r̄gno
nisi Rex manus apponat, ne quāq̄ sedari p̄nt. Pri
ma generatio ē sacerdotū q̄ habentur inter eos ī
magna reuerentia, quasi rectores populi, et execu
tores et disp̄satores legis, doctores et iudices, et p̄
sidentes in b̄neficijs sp̄ualibus et ecclesijs et gym
narijs. Quorū opinio ē q̄ n̄ō p̄t saluari nisi in lege
Machometi. Et hoc docent et p̄suadet̄ oībus. Et
licet hoc p̄bar̄ nō possint aliqua ratione ut aucto
ritate ut exēplo, t̄n conātur cōtradictōibus oīni q̄
possūt modo resistere. Et hi multos habēt sibi d̄
populo cōsentientes, p̄cipue ī principibus et magna
tibus. Secūda generatio ē illorū q̄ deuuschler di
cūtur et sūt religiosi q̄ eadē ab eis ī multa ue
neratione habentur quasi sanctorū sup̄stitēs et
successores, et quasi totius regni cōseruatores et
amici dei et Machometi d̄ q̄us p̄lemus in xij
capo dictū ē, a nouū opinio ē q̄ lex nihil p̄dest
sed gr̄a dei ē qua oportet oīnem hominē saluari,
q̄ s̄n merito ee lege sufficiens ē ad salutē, quā ip̄i

70

rachmat allach uōināt. Nec illi suā opinionē in a
liqua fūdāt ratione ut auctoritate sed p̄digijs et
signis eā p̄bare conātur ut infra in capi. XXI. pate
bit Et isti et multos habent fautores et sibi cōsenti
entes et p̄cipue d̄ illis q̄ magis sp̄uales et deuoti ex
is sūt Tertia generatio ē illorū q̄ isofalar dicuntur
quasi meditari ut sp̄ualibus exercitijs dediti et
ip̄i habentur in magna reputatione quasi successo
res p̄phetarū et pat̄rū q̄ hanc sectā fūdauerūt Et
se maioris dicūt eē auctoritatis q̄ ceteri. Nec illi
fūdamentū aliq̄d suę opinionis habent, nisi q̄ eis
dicūt sic ab antiquo traditū. Et istorū opinio ē q̄
unusq̄sq̄ debet saluari p̄ meritū et q̄ hoc sufficit
ad salutē sine grā et lege et hoc ip̄i p̄erket et allach
uocant. isti multū sūt solliciti ad orōnes parti
culares et exercitia sp̄ualia ī uigilijs et medita
tionibus. Nūq̄ cessant ab oratione cōtinua quā
ip̄i zikr ait mach uocant. de nocte em̄ cōueni
unt et or̄ uolunt sedentes in caput dicere
lawlah allach repetēdo cū cōmōtione caput

per aliquot spacium temporis. Et post hoc dicunt hachi
iterum eodem modo reverendo, deinde ultio dicunt huius
huius iterum reverendo. itaque quasi exanimis effecti ca
dunt et obdormiunt. Et isti etiam suae opinionis multos
habent fautores maxime de his qui de antiquitate ut
nobilitate generis gloriantur qui et hiel er embieler
dicuntur. Qui quod autentici habentur quia genus
eorum altius nationis commixtionem non accepit, nec ab
origine primorum fundatorum illius sectae recessit, isti
quod tres generationes cum suis opinionibus, omni po
pulo manifeste sunt, et plures inter se tam in
privato quam in publico dissensiones gerunt, nihilo
minus eo quod equaliter sunt estimate ab omni po
pulo, nulla potest prevalere alteri, sed continuo ad
pacem et concordiam reducuntur. Quarta autem ge
neratio eorum lingua horife dicitur, quod hevesim so
nat. Quorum opinio est quod unusquisque salvatur in
lege sua, et unicuique genti seu nationi lex data
est a deo in qua salvandi debet, et equaliter omnes le
ges bonae sunt eas observantibus, nec aliqua est prefe
renda quasi melior alijs. Et ista a Turcis sui

speci habentur et quasi habentur p̄ scismaticis et si i
 ueni fuerint cōbarūtū. Et ideo opinionē suā nō ma-
 nifeste sed occulte tenet. Cuius generationis unū regi-
 dū eē in chyo; Qui intrabant ecclesiā Xanox et
 signabant se signo crucis et aspegbat se aqua b̄ndicta
 et dicebat manifeste. Vra lex ē ita bona sicut urā;
 qd nullus alterius opinionis Turcus p̄ uita sua fa-
 ceret. Tantis ḡr diuisionibus rextis et exptis, et i
 ueritate in hac secta comptis q̄s i iudicio recte ra-
 tionis rē nō s̄ ueritate natura; Imo nō diabolica
 et s̄i sup̄stitione plenā et s̄i aliquo fūdamēto es-
 timaret et merito cōtēneret.

De secūdo et Terio motiua retrahentibus ab
 errore Turcorū q̄ s̄t ignorātia et obstinatio

Capitulu xxi

Secūdu motiū p̄ qd̄ habetur euidentis argumētū infi-
 delitatis huius secte ē ignorātia. Licet eū maxims s̄t as-
 tutis ad om̄e malū p̄ficiendū, et in rebus naturalibus
 magnā et quasi supernaturale habeāt practica et exp̄ie-
 tiam; tñ in his q̄ ad salute p̄mēt, et ad res sp̄uales co-
 gnoscendas itā stolidi tāquā inepti s̄t, ut uideāt

ad modū bestiarū usu rōnis carere et q̄si saxi idurati
nihil spūalis intelligentiæ p̄nt capere. Nulla em̄ ars
genitus d̄ liberalibus regitur doceri ī ḡnāsus eorū. De
cōibus alijs scientijs ita sūt alieni ut nec nōiā earū
ueniantur ut cognoscantur ab eis. qd̄ em̄ d̄ factis
dei qd̄ d̄ mysterijs et sacramētis qd̄ de nobilitate nūc
ut salute eius intelligere poterūt qd̄ d̄ ceremonijs le
gis sue et in ~~q̄tū~~ nullā sciunt dare rationē si ^{mysterijs}
em̄ diceretur sibi quare nā bibis uinū ut quare nā co
medis carnes porcinas et sic de alijs. genitus obnūte
sceretur ut aliqd̄ mēdaci ut fictionis responderet ut
ut in cap. viij dicitū ē ī nūcūtiā causaretur. De lo
tionibus at̄ q̄bus utantur ut supra ī cap. xij dicitū ē
et inclinationibus et alijs ceremonijs tantā habet
extimationē ut credāt ualere ea ad cōferēdā grām
et remissionē peccatorū et p̄mū uitę eternę. De
peccatis et casibus conscientię et quō quā p̄ pecca
tū maculatur et quō p̄ p̄cētētiā purgatur, quō
deniq̄ deus offenditur et quō placatur insup̄ et d̄
uitijs et x̄tutibz, nullū ē in eis nec minimum in
di cū cognitionis ut scientię, humilitatē laudant
et ceteras p̄tutes, sup̄biā et cetera uitia uincunt,
nō culpā ut meritū, sed solū ip̄as naturales passi

ones considerantes. Solū em̄ crimina q̄bus cōcordia cōtra
 nis ut comodū turbatur p̄uate cōuersationis, sicut fur
 tū homicidiū et cetera talia iudicia cōdegnat et punit,
 De relijs facinoribus māifestis et occultis, magnis et
 paruis nulla fit mētio nec cōfessio nec p̄nitētia nec
 absolutio, nec correctio nec finalis emendatio, v̄tūtur
 et circūcisione nō ī remediū alicuius culpe ut peccati
 eo q̄ d̄ originali peccato p̄nitus apud eos ignoratur qd
 sit, sed solū pro quadā sup̄stitione, v̄n̄ p̄ magno im̄ pro
 perio habetur qm̄ dicitur alicui 13 met̄ 1. sū circūcisione
 Et hoc idē ip̄i frequēter imp̄perat ceteris nationibus di
 centes uos in circūcisi, sed mihi uidetur q̄ potius utūtur
 circūcisione p̄pter hoc ut lotio qua se aqua p̄fundūt nō
 sit inuālidā remanēte aliqua siccitate sub istā pellicula
 p̄putij sicut sup̄ius in viij cap et xy s̄itr dictū ē,
 Propterea ē diligenter incidūt ungues et radūt pilos,
 Sed quūq̄z mō fiat ritū ē q̄ nō nisi sup̄stitione utūtur
 Nā filij eorū frequēter sū circūcisiōe moriūtur, nihil eis
 sollicitudinis ut circūdatur adhibentibz qd̄ utiq̄z nō p̄
 mitterent fieri, si saluti crederet ob̄ec̄ ut p̄desse, cū ip̄i
 de hoc ut de q̄buscūq̄z alijs interrogati fuerint, ne

ignorantia eorum notari possit. Tuduunt sententias et quod
dam obscuro modo loquentes uelamē obducunt excusatio
nis; et hoc sacerdotes faciunt cum de rebus spiritualibus ut
de uita eterna interrogati fuerint. Seculares uero quando
de hoc inter eos sermo oritur, uarijs uarijs et inolen
tibus puocati deridentes et subsannantes alij dicunt for
te habebimus pulchras uxores alij aut forte multa
et suauia habebimus ad manducandum et bibendum di
cunt et huiusmodi; si aliquis aut forte seriose aliquid di
cere ueluerit; nihil omnino dignum ad propositum dicere pote
rit; eo quod omnino nihil ratione consonum in libris eorum de hoc
ut alij regimur. Et ideo unusquisque eorum sine sacerdos
sine ydeota secundum propriam fantasiam de hoc blas
fematur et obloquitur. Multa autem anxyo que ipse teth
schel uocat; et de resurrectione mortuorum et extre
mo iudicio; et de inferno et purgatorio; omnia frivola
et absurda et ad libitum inuenta fabulantur et gar
runt et inter cetera dicunt; post iudicium Macho
metus omnis liberabit de inferno cuiuscumque secte ut
religionis fuerint; neminem reliquedo; propter magna

potentia et auctoritate sua qua habet apud deum. De
 alijs innumeris fabulis et mendacijs q̄ d̄ rebz sp̄ualibz
 uersantur inter eos. cā breuitatis dicere plus nolo hoc
 in adicere uolo q̄ neq̄tia eoz sicut in ceteris oibus ue
 lamine simulationis obtegatur et absconditur. ita et igno
 rantia eoz sacerdotū uelut cuprū deauratū sub
 magno nois et auctoritatis et estimationis rigore ob
 tecta latet. Nā q̄qd dicūt q̄due p̄cipiūt ita uolūt
 ab oibus seruari quasi p̄ceptū dei. ut nemo audat
 ut i minimo cōtradictionē ut resistentiā facere.
 Tertium motiū p̄ q̄d habetur euidentē argumētū
 infidelitatis huius secte ē obstinatio. Quis d̄ dubi
 tat uerā fidē libertatē uolūtatis augere et nō minu
 ere. vñ in euāgelio fideles docibiles dicti sūt eo q̄
 rationes nō sp̄mūt sed p̄bent. et mala p̄ rationē
 p̄bantes rep̄bāt. et bona p̄bantes q̄cumq; nō recu
 sant. De malis quoq; bona elicunt et aduersa
 in suā utilitatē retorquet. Et hec oia fiūt in li
 bertate fidei. p̄ quā oia cooptantur in bonū his q̄
 secūdu p̄positū uocati sūt sancti. Nō d̄ p̄fidia

Turcorum sic agit sed more bestiarum: secta sua non ratio
nibus seu argumentis, sed gladijs et armis defendere con
tendunt: eo quod in lege sua sic se habere dicunt in precepto.
Tanta enim pertinacia et obstinatione inherendo se
ctae ipsius habent, quod quasi usum rationis videntur
amisisse et ad nihil aliud se posse moveri ut fle
nti ex necessitate ostendunt. Nam quicquid viderunt au
dierunt ut senserunt, quod hanc sectam non commendat,
immediate quasi frenetici ut amictes, execrantes
et abhorret fugiuntque tanquam mortale venenum. Nec
sunt alii cuius synchis impressionis capaces, nec a
liqua spes veritatis eis motum praeare potest. Et qua
nis hoc uniuersaliter de omnibus fiat, in se omnibus alijs
illi abnegati fami et despiciuntur, sic erroribus ex
cecata habet conscientiam, quod videntur ligati ca
thenis igneis diaboli quas nullatenus dirumpere
valent, vni quaedam eorum in familiari colloquio
ne interrogant. Quare inquit rogo propter de
um hoc fecisti aut quod te mouit? Nihil aliud
respondere potuit, nisi maledicta dies in qua
hoc feci. Et ego Quare ergo non reuerteris ad

fidē ꝑ. Et ille retorto collo et averso vultu nō pos
 sū inqꝛ nō possū nihil aliud adiciens. Est et aliud
 nō minus de obstinatione eorꝝ notandū. Credit em̄
 ꝑ certo qꝫ nō sit aliqꝫ genus nationis de quo ad
 fidē ꝫ nō inueniant aliqꝫ cōuersi. De ista autꝫ ꝫ
 uersa generatione aliquē pꝛectꝫ etatis ad fidē ꝫ
 posse cōverti quasi ꝫ impossibili habetur in ut su
 pra in cap. xvi dictū ē si fieret magis ꝫ mira
 culo habendū eēt. Nā cū in primis ānis pagꝫ
 sexti quarti legatio qꝫ cōtra Turcos missa fuerat ꝫ
 mare plurimos eorꝫ Romā detulisset, quorꝫ meli
 ores pagꝫ ꝫsentati, reliqꝫ aliorꝫ ꝫlatorꝫ curijs dꝫ
 tati rōnes fere baptizati sūt, quorꝫ aliquos ego
 familiares habui qꝫ magnā deuotionē ad fidē ꝫꝫ
 ostendentes, me intervꝫtante eēt cōfessionē et co
 munionē petierūt. Quorꝫ minus qꝫ cōfessionē ac
 cepi: et atꝫ qꝫ curā eius habebat sacerdoti, cōm
 mittere ꝫsuasi mihi em̄ multū difficile uidebatꝫ
 uerā fuisse cōuersionē eorꝫ sicut postmodū rei ꝫ
 bauit euentus, Nā post aliquos ānos om̄s tūera

occasione et comoditate fugerunt licet et q̄ i curia
pape erāt bonā habuissent p̄uisionē in hoc apte os
tendentes se ab baptisimū fuisse accessisse. Vñ de
opinionē quā prius habui nūc indubitata sētē
tia d̄ eis p̄ferre yosū q̄ i possibile sit aliquem
Turcā fidem christi recipere

De quodā notabili facto qd̄ cōtigit i Turchia
ad probationē supradictorū

Capitulū XXI

Nūc ad supradictorū clariorē notitiā et probatio
nē nō puto p̄tereūdū qd̄dam factū notabile qd̄ me
in Turchia existente cōtigit. Qd̄ eo certius credē
dū uenit q̄ nō occulte sed p̄ totā Turchiā pro
mulgatū et nō alicui private p̄sonę sed ip̄o Tur
corū Regi et toto regno eius euemisse narrabat
Illius em̄ Regis q̄ muratbeg ē dictus p̄r illius q̄
nūc regnat nō post multū tēpus quo nos i capti
uitatē adduxerat facta ē qd̄dā cōtentio inter sa
cerdotes q̄ tam sīmā dicuntur et religioſos q̄ deruſth
ier nūcupantur Cuius q̄stionis talis erat tenor
Vtrū nota et eleosimę et oblationes cōis p̄puli

iure debeantur sacerdotibus ut ipis religiosis. Dice
 bat em̄ sacerdotes. Nos sumus curā populi habetes i
 cōsiliando q̄m i iudicando i regendo et docēdo lege
 tribuēdo et observādo, et totius populi onus portā
 do. Quia ip̄ m̄isericordiā nostrā magis ē necessariū
 populo et uniuerso regno merito uota populi no
 bis debentur. Et cōuerso istī dicebat. Nos sumus
 Successores et uices gerentes illorū q̄ fūdamētū sūt
 legis et gr̄e, et q̄ pro populo corā deo assistētes,
 om̄s necessitates eius suis meritis et intercessione
 suppletes, totius regni mala et picula auertē
 tes et bona coopantes, om̄i facultate et studio d̄
 ficiente humano succurrūt et auxiliantur. Et ergo
 nobis potius elēosus et uota populi iure debent.
 Cumq; ita cōtenderet, et nullā questio determi
 nationē acciperet in hoc om̄s cōsētiūt, ut cā Regis
 arbitrio cōmittat̄, et qcqd̄ ab eo d̄terminatū et
 iudicatū fuisset, s̄n̄ oī cōtra d̄ictione ratū ab oībz
 haberetur. Cū itaq; Rex audita cā, rōnes utri
 usq; partis diligētius p̄uolueret i aīo, cepit estī

more, q̄ misterium sacerdotū regno magis necessariū
ēet p̄pter rōnes supradictas; et q̄ propter ea uota
populi ī recōpensationē retributionis magis ad eos
p̄tinerent. Sed dū ista uolūtas cōcepta Regis ad
religiosorū p̄uenisset notitiā, illico Regē adierūt
et petierūt ne istā sētētiā diffinitimē p̄ferret do
nec ip̄i inter se diligētius d̄ hac re cōferre posset
ne anticipatio sentētię ī tam ardua cā p̄plexita
tē aiorū generaret futura. Quibus dū Rex am
isset et septē dieꝝ inducias interposuit, vna nocte
transactis aliquis diebus, Regi in stratu suo req̄
escenti, subito magna cōmotio uiscerū quasi in
staret necessitas naturę exoritur, q̄ in cū festi
natione surgens ad locū explendę necessitatis p̄ue
nit. Cū igr̄ cū quodā impetu sup̄ sedes se iactasset
subito tabula sub eo rūpitur, et deorsū cadens
Rex ī medio loci sup̄ quādam partē muri, ut
ut dicebatur sup̄ quodā ligno suspēsus rema
nēs ad infima nō descendit, dū aut uociferatur,
et nō auxiliū p̄stare posset, eo q̄ om̄s portę

seris firmateque inuete sunt. Tandem fatigatus quasi
 nimis huius spacio laborans et nihil proficiens, subito
 uenit in mentem eius ut aliquem sanctorum inuocaret. Et
 cum fecisset, mox in lumine apparuit, et quodam in for
 ma religiosorum apparet sic eum alloquitur, O domine Rex
 ubi sunt illi quos tibi et Regno tuo tam necessarios
 estimasti. Quare ista necessitate tibi non subueniunt, illo
 igitur timore et terrore uisionis nihil respo dente, ille ad
 uocat, O Rex noli timere, scire te uolo quod illi tibi et regno
 tuo magis necessary sunt, quam in extremis necessitatibus
 auxiliu[m] prestare possunt, et cum defecerit uirtus humana,
 tunc inuocantibus se uirtus eorum maxime se ostendit et sue
 currit uniuersis. Et cum hoc dixisset ipse Rege sine ali
 qua molestia proprio lecto restituito ab oculis eius eua
 nit. Et sic Rex ad se reuersus, quod sibi acciderit animo
 renouens, licet ex prodigio cum admiratione suspensus, in
 qua et difficultate questionis certificatus et instructus, erat
 multum contentus, facto igitur mane, omnibus conuocatis in
 per ordine exponit, et iubet ut cito omnes religiosi qui
 tunc inueniri poterant coram eo adducerentur. Quo facto

ipse sedens in solio suo iuxta se habes, vas plenum pecu-
nijs singulos religiosorum ad se accedere fecit, diligentius
unumquemque intuens cognoscere uolens illum qui sibi appa-
rat, & inquit de pecunia quantum ungillus cape pote-
rat elargiendo. Cumque singuli pertransisset et de supra
dicto nihil notitiae interuenisset, et ipse Rex a hoc mi-
raretur, ille qui inter eos maior erat, accessit et dixit ei
Noueris Rex quod ille qui tibi apparuit, unus quidem tibi uisus
est, sed in persona omnium nostrorum hoc factum esse non dubites eo
quod omnium nostrorum causa in conspectu tractabatur. Ex tali igitur uisi-
one timens ut melius dicam diabolica illusionem, Rex ille
in tantam demeritiam et alienationem animi productus est ut filio
paruulo uix adhuc decem annorum in sede regni relictus,
ipse ad quadam civitate que mansissa dicitur secessit, et cum
alijs religiosis quorum ibi magna est multitudo vitam ducere
decreuit. Transacto autem in hoc suo proposito aliquo temporis
spacio et filio sedenti in solio Regali, quaedam turbatio
magna non sine sanguinis effusione inter ciuitates exor-
ta est, in qua ut est turbationem totius regni nonnulli ti-
muerunt futuram si cuius non fuisset remedium adhibitum.
Nam illi qui Gyngetscheri dicuntur, quorum in curia regia

77
in diuine maiestatis oculis, non minus placere comparatur,
debitis seruitutis officia, et gratuita obsequia, necnon ipsa
laudem sacrificia, quae veri cultores in spiritu et ueritate de
donis et muneribus desuper eis datis recte militandi quo
tidie offerunt, in caeteris et quae in ea geruntur excedit in
dignitate omnes actus humanos quamcumque dignos et praeci
puos. Si enim inspicatur, sacrae doctrinae procedendi grauitas,
tractantium maturitas, materiae conformitas, fundamentorum
soliditas, doctorum auctoritas, misteriorum sublimitas, sa
cramentorum sanctitas, sententiarum firmitas, uerborum tenaci
tas, argumentorum inconcussa ueritas, rationum securitas,
dubiorum clara dilucidatio, errorum omnium confutatio, contempla
tio diuinorum, deuotio officiorum, misteriorum nobilitas, pla
torum dignitas, subditorum simplicitas, efficaciam doctorum,
sufficiens omnium ad salutem praesentium, superabundantia
gratum, praesentium reddentia, denique omnium diuinorum et humanorum
reum magistrum, et fidelium animarum consolatio singularis omniumque
spiritualium carismatum copia et plenitudo, aliarumque et reum summum
fastigium et excellentia infinita, credo quod si omnes humanorum
actuum excellentiae fuerint exhibita, parum huius extre
mum non ualeat comparari. Sacramentorum sanctitas

huius sancte religionis tanta est, ut in creatura rationali
non solum interioris hominis substantiam divino usui aptam red-
dere, sed et tantam et gratiam redundantiam infundere sufficit,
ut et secundum exterioris hominis facultatem ad utilitatem proxi-
morum et affluentiam gratiarum in colloquendo, in conversando, in
docendo et exhortando, in consulendo, et in necessitatibus
spiritualibus et temporalibus subueniendo, et in alijs operibus
pietatis seruando fructum salutis ualeat operari, et singu-
lorum animos ad amorem dei prouocare. Si autem maioris deside-
rij corda fragrantia inuenierit, tantam habet efficacis po-
tentiam, sicut sacrosanctissimae eucharistiae, ut in
cuiusque hominis sublata uiciose et terrenae sarcina adhuc
in terra positus, illius celestis patrie gustum fructum ualeat
conferre. Adhuc est ipsorum quatuor elementorum, solis quoque
et lunae dignitate et nobilitate, ceterarumque creaturarum, in
multiplici ydolorum et demoniorum cultu decus et orna-
tum perditum et amissum recuperare, et pristini ualoris resti-
tuere, id quoque quod in uariarum imensarum rerum nephando
obsequio, a regibus a principio mundi infideliter exhibi-
bitum neglectum ut deformatum est, in usu uerorum cultorum,
ad honorem et laudem creatoris, et gloriam ipsius summi

dei reuiuare plenissime et reuegrare sua efficacia ut
hoc quoque quod in quorum cuius blasphemorum usa maledictum
est ut maledictum usque in fine mundi erit. Ipsi impij ad
damnationis cumulum electis uero ad multiplicem meritum
fructum cooperari finaliter et exhibere ut. Virtutum nobi-
litas quousque sancte in christianitatis religione exercetur,
ad uitae spiritualis perfectionem secundum modum et formam primum
naturalium ad uitae sensibilis perfectionem regulantur. Spi-
ritus enim sensibilis et capite in membra corporis diffundit;
et secundum dispositionem organorum format actum in opatio-
ne. Eodem modo ipsa diuina gratia in anima rationali residens,
secundum dispositionem uoluntatum et affectuum humanorum
format effectus spiritualis uitae. Vide quod nobile fru-
ctum fidei ex affectu tam bene disposito sancti Abrahae
patriarchae diuina gratia produxit, quod propter excellen-
tiam ipsius fidei quam in deum habuit, filio suo non tam
caro quam raro in primogenito et unigenito non curauit
parcere, fructus autem spei in affectu noe sancti,
qualis fuit, quod in universo orbe corrupto, solum in fa-
bricatione archae laborare, tempore tam longo non facti

dumit. Quid caritatis fructus in sancto moyse q
amore fraterno ardens, filiū filiꝝ se negavit, et
p̄cussio egipto ebreū liberans, irā pharaonis in
currere nō timuit. Sed hec quasi quedā semina
in sanctis veteris testamēti p̄transiens si ad a
plūsimā messe sanctoꝝ noui testamēti accede
re et quicq̄ in singuloꝝ purificatꝝ mētis af
fectu diuina grā tam de theologicis q̄ cardina
libus et moralibus uirtutū spēbus fructus pro
duxerit. scire quis et intelligere uoluerit. xp̄iana
rū librarias p̄currat, et dum quasi infinita legē
darꝝ multitudinē huius materię inspexerit re
periet procul dubio magis admirandā q̄ inuesti
gandā huius religionis. X̄tū nobilitatē hoc ar
nō tā mirabile q̄ ineffabile, q̄ in affectu spū
ali electoꝝ nouissimi temperis expandū uenit, di
ligētiori studio et deuotioni relinquo. In hoc cōclu
dere uolo q̄ q̄cqd̄ ordinis, quicq̄ p̄fectionis et
decoris, quidue dignitatis et excellentię in uniuers
so orbe, a principio usq̄ in finē rep̄ri potuit

79
totū ab huius sanctissimę religionis vultū nobi-
litate processit. Quibus sublatis, nullus penitus
ordo sed sempiternus error horret et error p-
manebit. Sublimitatē sanctissimę huius reli-
gionis intelligēdā nullū cōuenientioris simili-
tudinis modū inuenio q̄ q̄ sicut de paradisi
so exētes quatuor flumina totū mūdū ir-
rigarūt, sic nimirū quatuor euangeliorū scien-
tia et doctrina de religione xp̄iana quasi
paradiso caelesti egrediens, uniuersā humanā
naturā diu aridā et sterile, saluta feruēte
cū dicit. Ille em̄ magister celestis q̄ dixit uos
uocatis me magister et domine et bñdicitis sū
et em̄ ueniēs in terris scolas tenuit, sanctā ca-
tholicā ecclesiā instituit et scientię sublimitatē
quā in ea docuit et posteris docēdā dereliquit ma-
nifeste ostendit qm̄ dixit. Omnia quęquē cū dicit
a p̄re meo nota feci uobis. O admirā dū mis-
teriu, ea q̄ in calo epyrei et in cōcistorio sanctę
trinitatis tractantur, hōbus in terra manife

stantur. O immensa dignitas religionis xp̄iane
q̄ in societate angelos archangelos et reliquos or-
dines beatorum sp̄uum transcendit et ad ip̄orum
cherubim et seraphim archana cōsilia acce-
dit. Et quid mirū si hec scientia et hōibus de-
os de mortalibus immortales facere p̄t q̄ talē
ac tū doctore habuit huius sanctissimę sci-
entię sublimitatē profunditatē longitudinē et
latitudinē intellectus nō capit humanus, nec
lingua exprimit sed fide percipitur, spe rēmet
et caritate p̄ficitur, huius scientię scolā q̄ in-
trauerit quāuis indoctus doctissimus euadit.
Quicūq̄ autē eā ingredi aut negligit aut cōte-
puit quāuis doctissimus ignorantię suę tamē
cecitatē in eternū ingevit. De meritoꝝ quali-
tate huius sanctissimę xp̄iane religionis argu-
mētare aut dubitare, ip̄is infidelibus et hereti-
cis derelinquo quorū quiddā xp̄m nō uerū
deū alij nō uerū hominē, reliq̄ solū p̄phetā
fuisse blasphemauerūt. Nemo autē fidelium qui

80

Ꝛꝑm filiū dei et uerū filiū hominis de spū sācto
conceptū. de maria ꝑgine natū. inter homines
triginta tribus ānis cōuersatū et post infimos
labores. post miraculorū et doctrinarū insignia a
iudeis captū. ligatū. flagellatū. conspuū. uisū
illusū. spinis coronatū. et infinitis doloribus et
cōfusionibus. obprobrijs et iniurijs et blasphemjs sa
tiatū. tandē inter latrones cruci affixū. et ꝑ
salute humanę generis a cerbissima morte fi
nitū. credūt. cōfiteūt. et suppliciter adorant.
de eius infinito merito dubitare ꝑmittitur. Quod
autē infinitū ē. ultra multiplicari nō ꝑt. suffluū
tū nō erit. si gloriose ꝑginis marie. ōnīū sā
ctorū. Apostolorū. Martyrū. Confessorū. atq; vir
ginū. merita qbus ꝑꝑiana religio addet uolu
ero. De quāntate ꝑmorū qd. ascēdū. ꝑutamꝑ.
Nōne iustū ē. ut secūdū laborem. reges. secū
dū dolores. gaudium. et secūdū cōfusionē. gloria
retribuatur. firmiter igr. credamus. et nulla
tenus dubitemus. huic sanctissimę ꝑꝑianę re

ligioni: p̄ infinito labore: & ternę regi solatiū: pro tā
tāq; passionū doloribus: seip̄terni gaudiū refrigeriū p̄
confusionū et obprobriū imēitate: cōsolationē glorię
sū sine māsurgē i retributionis p̄miū: a iusto et
ęterno iudice in suo districto et extremo iudicio
exhiberi: felix ęr̄ imo felicior et felicissima aīa
q̄ huius sanctissimę religionis: fūdamēti firmitate
fūdata: cultus eius dignitate mācipata sacramē
torū quoq; eius sanctitate cōsecrata: p̄tū nobili
tate decorata et sciētę eius sublimitate tā fide
liter et excellenter imbuta: ut p̄ eius infimā me
rita: ad p̄miorū eius tā sublimia fastigia finali
ter ualeat p̄uenire. Q̄d nobis p̄rare dignetur
Ih̄us xp̄us dñs noster: Qui cū patre et sp̄u
sancto uiuit et regnat deus in secula seculorū
amen finis

Qui d̄ sec̄ta Twehorū magna et admirāda scire
desideras: pauca q̄ hic inculto sermone et iēcōposi
tis uerbis dicta sūt rogo ne sp̄nas. Nā si singula bñ
inspecta et intellecta fuerit: a multis et magnis d̄
bite inquisitionis materiam: et rei ueritatis seriē
nequaquā tibi negabūt

